

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Sotsioloogia, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava
Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika eriala

Maarja Jõesoo

NOORTE TÄISKASVANUTE HINNANGUD OMA LAPSEPÕLVEKODULE

Bakalaureusetöö

Juhendaja: PhD Dagmar Kutsar

Tartu 2017

Autorideklaratsioon

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Maarja Jõesoo

28.05.2017

Abstract

Throughout a person's childhood, people are surrounded by family members, who are their first guiders and role models. This bachelor thesis focuses on young adults and their retrospective assessment to their family of origin. Survey results are based on 324 young adults aged 18-25, since this age is considered as emerging adulthood. The subject of empirical analysis is data gathered by questionnaire survey regarding respondents' overall lifestyle in their childhood home, upbringing and relations between family members. All respondents were also asked to which extent they want to follow their parents' example in their own family. The purpose of this thesis is to determine based on these assessments, which pattern is preferred, when establishing their own household. A similar study was conducted in 1972, when Soviet era reigned. Present research allows to compare how much household patterns have changed in the course of time.

Sisukord

Sissejuhatus	5
1. PEREKOND.....	7
1.1. Muutused perekonna struktuurides.....	8
1.2. Perekonna roll lapse arengus	10
1.3. Kasvukeskkonna olulisust kinnitavad teooriad	12
2. PROBLEEMI SEADE	15
2.1. Uurimuse kontekst: Noor täiskasvanuiga	15
2.2. Uurimisprobleem, eesmärk ja uurimisküsimused	16
3. METOODIKA.....	18
3.1. Metodoloogiline lähtekoht.....	18
3.2. Andmekogumisviis	19
3.3. Valim	20
3.4. Uurimuse käik.....	22
3.5. Andmeanalüüsi kava.....	22
3.6. Uurimuse piirangud ja eetika.....	23
4. TULEMUSED.....	25
4.1. Üldine eluviis.....	25
4.2. Laste kasvatamise viisid	26
4.3. Perekonnasisesed suhted.....	28
4.4. Lapsepõlvkodu atmosfääri kirjeldavate hinnangute omavahelised seosed.....	30
4.5. Millest sõltub vanemate eeskuju järgimine oma kodu loomisel?	33
Arutelu ja kokkuvõte	35
Kasutatud allikad.....	38
Lisad	43
Lisa 1. Pearsoni korrelatsioonikordajate tabel	43
Lisa 2. Ankeetküsitlus	44

Sissejuhatus

Lapse heaolu aluseks on tema perekond, mis võib olla määrava tähtsusega noore inimese täisväärtuslikuks arenguks. See on oluline nii indiviidi enda seisukohast kui ka kogu ühiskonna aspektist. Perekonna keskel veedetakse enamasti terve oma lapsepõlv ning selles keskkonnas kujundatakse oma esimesed elukogemused ning arusaamad maailmast. Igäihel peaks olema õigus kasvada turvalises keskkonnas koos mõlema vanemaga. Laste heaolu uuringus (Laes, Krusell, Reinomägi & Toros, 2013) tõdetakse, et ühiskonna muutustega on muutunud ka täiskasvanute väärtushinnangud, mille tõttu on hakanud lapse jaoks juurduma ebakindlamad perevormid. Paljud lapsed elavad vähemalt mingi osa oma lapsepõlvest vaid ühe vanemaga peres ning peresuhted on muutunud hapramaks ja lapse elukeskkond keerulisemaks. Kasvupere ning kodune atmosfäär avaldavaad mõju lapsele ka tulevikus. Seetõttu käsitlen oma käesolevas bakalaureusetöös noorte hinnanguid oma kasvukeskonnale ja perele. Soovin käesolevalt uurida, millised lapsepõlvkodu karakteristikud võivad kõige enam täiskasvanuks saades nende valikuid ja soove mõjutada. Sarnase suunitlusega on juba varasemalt läbi viidud näiteks 1972. aastal TRÜ perekonnauurimisrühma poolt uurimus „Abiellujate hinnangud oma lapsepõlvkodule“ ning 2007 aastal Tervise Arengu Instituudi „Eesti Laste Isiksuse, Käitumise ja Tervise Uuring“, mis sisaldasid mõningaid tagasivaatavaid küsimusi lapsepõlve kohta. Käesoleva bakalaureuseuurimuse eesmärgiks on anda ülevaade noorte täiskasvanute tagasivaatelistest hinnangutest oma päritoluperekonnale praegu, mil võrreldes 18-25 aastate taguse ajaga on kogu ühiskonna kontekst, sealhulgas perekonna institutsioon, väga olulisel määral muutunud. Ene-Margit Tiidu (2003) hinnangul on Euroopas perekonnasuhted ja –struktuurid mõnekümne aasta jooksul muutunud rohkem kui varem sajandite vältel. Uurimuses soovin tagasivaateliste hinnangute põhjal teada saada, missugust kodumudelit soovitakse oma loodud perekonnas eeskujuks võtta.

Uuringus on minu tähelepanu all noored täiskasvanud, kes on alustanud iseseisvat elu, kuid omavad äsjust kogemust päritoluperekonnas elamisest ning arvamust selle toimimisest. Antud sihtgrupp on lahkunud tuttavast vanematekodu keskkonnast ning saanud kaasa teatud kogemustepagasi, mille alusel nad edaspidises elus toimivad. Noorte täiskasvanute all pean oma töös silmas peamiselt 18 – 25 aastaseid noori. See on vanusegrupp, mida Jeffery Jensen

Arnett (2000) nimetab „tärkavaks täiskasvanueaks“, kirjeldades seda perioodi kui sotsiaalsetest rollidest ja tavapäraest ootustest suhteliselt sõltumatut iga, mil on maha jäänud lapsepõlvega kaasnenud sõltuvus, kuid pole veel ka täielikult sisenetud täiskasvanueale omastesse kohustustesse. Arnetti sõnul on see on segadusi täis aeg, mil noored ei identifitseeri ennast lapsena, kuid sageli ei nähta ennast ka veel täiskasvanuna. Ometi tekib just sel perioodil kindel ettekujutus maailmast seoses vajadusega teha edaspidiseks eluks olulisi otsuseid. Millise sotsiaalse ja psühholoogilise kompetentsuse taseme noor isik saavutab, sõltub suurel määral sellest, milline oli tema kogemus perekonnas esimese paarikümne aasta jooksul (Segrin, Givertz & Swiatkowski, 2014).

Andmed, millel käesolev töö põhineb, pärinevad noorte täiskasvanute seas läbi viidud internetiküsitluse vastustel. Minu koostatud küsimustik oli sotsiaalmeedias aktiivselt saadaval perioodil 21.11.2015-30.03.2016 ning lõplikuks valimiks kujunes 324 indiviidi. Küsitluses palusin täita üldised andmeid enda kohta, hinnata lapsepõlvekodu eluviise, vanemate poolt rakendatavaid kasvatusviise ning perekonnaliikmete vahelisi suhteid. Käesolev bakalaureusetöö koosneb neljast suuremast peatükist, millest esimeses on kirjeldatud töö teoreetiline taust perekonnast ja selle olulisusest lapse arengus ning on välja toodud suuremad muutused, mis lähiajaloo perekonnainstitutsioonis toimunud on. Teine peatükk hõlmab uurimiskonteksti ja -probleemi, töö eesmärki ning uurimisküsimusi. Kolmas osa kirjeldab metodoloogilisi lähtekohti, andmekogumis- ja analüüsimeetodit, valimit ning uurimust piiravaid tegureid. Viimases peatükis on välja toodud uuringutulemused ja artuelu ning võrdlus varasema uurimusega. Kõige viimaseks on töö kokkuvõttes vastatud eelnevalt püstitatud uurimisküsimustele.

1. PEREKOND

Perekond on unikaalne sotsiaalne süsteem, mille liikmed võivad olla seotud bioloogiliste, seaduslike, kiindumuslike, geograafiliste ja ajalooliste sidemetega. Erinevalt paljudest teistest sotsiaalsetest süsteemidest, on sellesse võimalik siseneda läbi sünni, adopteerimise, toe pakkumise ja abielu ning liikmed saavad lahkuda vaid läbi surma (Carr, 2000). Perekondasid on peamiselt kahtle liiki: tuumik- ja laiendatud pere. Nukleaar- ehk tuumikpere terminit tutvustas üldsusele esimesena Murdock (1949), kes kirjeldas seda kui sotsiaalset gruppi, mis koosneb ühiskonna poolt heaks kiidetud seksuaalsete suhetega mõlemast soost täiskasvanutest, kes kasvatavad ühte või mitut last. Seda gruppi iseloomustab ühine elupaik, majanduslik koostöö ja reproduktsioon. Ta võrdles neid sotsiaalseid grupe aatomitega ning väitis, et ühiskond koosneb sellistest aatomitest ja tuumikutest. Laiendatud perekonda kirjeldab Murdock kui kooslust kahest või enamast tuumikperekonnast, mis on laienenud pigem tänu vanema ja lapse, kui mehe ja naise suhete liitumise tõttu. Perekonnaks loetakse aga ka juba kahest iskust koosnevat liitu, näiteks abikaasadest või vanemast ja lapsest, mis iga muutuse korral toob kaasa perekonna ümber-moodustamise (Trost, 1993).

Perekond täidab mitmeid eesmärgi. Need võivad olla mõneti erinevalt määratletud, kuid enamikes ühiskondades teostab perekond järgmist nelja põhilist sotsiaalset funktsiooni: seksuaalsuhete reguleerimine, reproduktsioon, majandulik koostöö ning sotsialiseerimine/harimine (Murdock, 1949). Üheks olulisemaks neist võib pidada laste sotsialiseerimist, kuna perekonna põhiliseks ülesandeks on õpetada uutele ühiskonnaliikmetele kindlat keelekasutust, teatud hulka väärtusi, tõekspidamisi, oskusi jne (Tiit, 2000). Erinevad ühiskonna institutsioonid saavad perekonda asendada ühe osa tema funktsioonide täitmisel, kuid kõiki neid funktsioone üheskoos võetuna saab kõige edukamalt täita vaid perekond. See tõsiasi tagabki ilmselt perekonna kui ühiskonna elutähtsa institutsiooni järjepideva püsimise.

1.1. Muutused perekonna struktuurides

Lääne ühiskonnas on varasemalt olnud valdavaks mudeliks traditsiooniline heteroseksuaalsest lastega paarist koosnev perekond, mis põhineb soolisel tööjaotusel, kus mees on perekonna elataja ning naine hoolitseb nii mehe kui laste eest (Segal, 1983), kuid aastakümnete jooksul on perekonna struktuur läbinud olulisi muutuseid. Võib öelda, et tänapäeval on selline mudel endiselt ideoloogiline, kuid abielude arv on aja jooksul märgatavalt vähenenud ja eksisteerib palju kooselusid ning on kasvanud üksikvanematega perede arv. Sotsioloog Anthony Giddensi (1999) nägemused aja jooksul toimunud muutustest ja traditsioonilise perevormi hääbumise põhjustest aitavad seletada ka muutusi tänapäeva ühiskonnas. Esiteks pole tema silmis abielu enam nii selgelt institutsionaliseeritud. Tänapäeva ühiskond on vabam kui varem ning meestel ja naistel pole perekonnas nii kindlalt eristuvaid rolle, nagu need varem olid. Kui varasemalt vaadati vabaabielus paaridele halva pilguga, siis tänapäeval on võimalik luua majapidamine ning omada sealjuures seksuaalseid suhteid ka samasoolistel isikutel. Teiseks muutuseks tõi Giddens välja laste saamise motiivi. Abielu on minevikus olnud peamiselt majanduslik üksus ning laste saamine oli privileeg, millega tekkis juurde abikäsi majapidamise eest hoolitsemiseks. Tänapäeva Lääne riikides on perekond majandusliku koostöö üksus vaid selles mõttes, et mõlemad partnerid teevad tööd sissetuleku saamiseks ning lapse saamine on pigem väga kulukas, mille tõttu on see nüüd peamiselt emotsionaalne otsus. Kolmandaks põhjuseks võib lugeda seda, et tänapäeval on soorollid muutunud võrdsemaks ning ka lastel on võimalus oma arvamust väljendada. Traditsioonilised perekonnad olid üles ehitatud mehe võimule ja patriarhaalsele domineerimisele ning tugines võimu tasakaalutusel nii vanemate omavahelistes suhetes kui ka suhetes vanemate ja laste vahel.

Vaadates perekondade demograafilist käitumisest Eestis, on Hanssoni (2000) sõnul näha, et suuremad muutused toimusid Nõukogude Liidu perioodil. Sellel ajal registreeriti oluliselt rohkem abielusid kui enne teist maailmasõda ning samuti said naised oma esimese lapse aina nooremas vanuses. Muutuste põhjuseks võib tema sõnul pidada eelkõige teistsuguse demograafilise käitumismustriga immigrandide saabumist Eestisse. Vähemoluliseks ei saa pidada ka seksuaalalase kasvatuse arengut ja tänapäevaste kontraseptiivide levikut. Samuti ka privileege, mis Nõukogude perioodil olid saadavad vaid abielus paaridele – näiteks töökoha kaudu saadav uus korter. 80ndate aastate lõpus ning 90ndate alguses peeti ideaalseks traditsioonilist peremudelit, kus on täiskoormusel töötav isa

ning kodule pühendunud ema, kuid vastupidiselt nendele ootustele iseloomustab 1990. aastaid hoopis nii abielu kui ka lapse sünni lükkumine hilisemasse elustaadiumisse, registreeritud abielude arvu langus ja vabaabielude kasv, sündimuse langus ja lastetute majapidamiste kasv (Hansson, 2000). Naised olid sel perioodil meestega üsna võrdses tööhõives (Kutsar, 1995) ning samal ajal tõusis märgatavalt ka abieluväliste sündide arv ning lahutuste ja üksikvanematega majapidamiste osakaal ühiskonnas. Korduvabieludest tulenevalt tekkisid uued sugulustüübid, näiteks kasuvanemad ja kasuvennad/-õed (Hansson, 2000). Rahvastikuteadlase Ene-Margit Tiit (2003) sõnul on vabad kooselud e. vabaabielud olnud Eestis juba mõnekümne aasta jooksul suhteliselt levinud, kuid kuni 90ndate aastate alguseni olid need pigem „prooviabielud“, mis seadustati sageli alles naise rasestumisel. Vallasündimuse kiire kasv viimaste kümnendite jooksul näitab seda, et registreerimata kooselu kujuneb järjest enam seaduslikule abielule alternatiiviks. Kooselu alustamise motiivideks on teiste seas näiteks soov pääseda vanemate eestkostest ning üldine iseseisvumine (Kasearu, 2003).

Uuringutulemustest (Kasearu & Kutsar, 2003) on selgunud, et Eestis nähakse ideaalse perekonnatüübina kõige üldisemalt tuumikperekonda, mis koosneb mehest ja naisest ning keskmiselt kolmest lapsest, kuid on leitud ka, et ideaalset perekonnamudelit on raske saavutada, kuna perekondadel puuduvad vastavad sotsiaalsed tagatised. Ka ühiskonnas kiirelt muutunud sotsiaalsed väärtused võivad kallutada inimest eelistama näiteks tööd ja karjääri lastele ja perekonnale.

Ühiskond on aja jooksul erinevate perevormide suhtes märgatavalt aksepteerivamaks muutunud. Eelpool kirjeldatud perekonnas toimunud struktuurilised muutused annavad tänapäeva noortele, võrreldes eelmiste põlvkondadega, oluliselt kirjuma lapsepõlvekodu tausta. Erisuguse kogemustepagasi tõttu on laienenud ka nende endi pereloomelised valikud.

1.2. Perekonna roll lapse arengus

Lapsed saavad oma esimesed elukogemused ning õppetunnid lapseõlvekodust. Sealsetest elukorraldustest on lapse arengule suurimateks mõjutajateks majanduslikud raskused, sotsialiseerimine, sotsiaalne kontroll ning ebastabiilsus ja suured muutused (Amato, 1993). Vaesusriski saab seostada perekonnatüüpidega. Suurima tõenäosusega elavad halvemates oludes need lapsed, kes kasvavad ühe vanemaga - valdavalt üksikemaga (Laes, Krusell, Reinomägi & Toros, 2013). On leitud, et majanduslikud raskused võivad ajendada noori – eelkõige tüdrukuid – kodust varem lahkuma (Goldscheider & Goldscheider, 1998). Sotsialiseerimine avaldab lapsele pikaajalist ja suhteliselt püsivat mõju hoiakute, normide ja väärtuste kujunemisele lähedussuhete suhtes, mille põhjal tõlgendatakse sotsiaalset ümbruskonda kogu täiskasvanuea vältel ning sotsiaalse kontrolli vaatenurgast on kahe vanemaga perekondadel paremad võimalused laste tegevuste juhendamiseks kui ühe vanemaga peredel (Teachman, 2003) ning mis puudutab muutusi ja ebastabiilsust laste elus, siis on leitud, et vanemate elukorralduste muutustest kogetud stress võib tekitada negatiivset suhtumist abiellu ning positiivset suhtumist abieluvälistesse suhetesse (Axinn & Thornton, 1996).

Tabel 1. Abielud ja lahutused Eestis, 2007-2016

	Abielud	Lahutused	Abielusid 1000 elaniku kohta	Lahutusi 1000 elaniku kohta
2007	7022	3809	5,24	2,84
2008	6127	3501	4,58	2,62
2009	5362	3189	4,02	2,39
2010	5066	2989	3,8	2,24
2011	5499	3099	4,14	2,33
2012	5888	3142	4,45	2,38
2013	5630	3343	4,27	2,54
2014	6220	3218	4,73	2,45
2015	6815	3382	5,18	2,57
2016	6365	3068	4,84	2,33

Allikas: Statistikaamet

Läbi aegade on olnud üldlevinud arusaam, et abielu on suhe, millesse astutakse lootuses, et see kestab paari kogu eluea vältel. Sellesse liitu sisenemiseks võib olla erinevaid

põhjuseid – näiteks suur kiindumus, pere loomise soov, usulised põhjused või sotsiaalne surve – kuid olenemata eesmärgist, peetakse abielu pühaks ning elukestvaks. Tegelikkuses on viimaste aastate abielude ja lahutuste statistika põhjal näha lahutuste üsna kõrget taset (tabel 1). Eestis lahutati 2014. aastal 3218 abielu ehk tuhande samal aastal sõlmitud abielu kohta lahutati 517 abielu (Servinkski, 2015). Ameerika sotsioloog Paul Amato (2000) on jõudnud järeldusele, et lastel, kelle vanemad on lahutatud, esineb enam käitumislikke, emotsionaalseid ja sotsiaalseid probleeme ning on madalam õpiedukus kui nendel, kelle vanemad on jätkuvalt abielus. Tema sõnul võivad need puudused jääda kestma ka täiskasvanueas. Näiteks inimesed, kes on kogunud vanemate lahutust, saavutavad tõenäoliselt madalama haridustaseme ja hakkavad saama madalamat sissetulekut, saavad suurema tõenäolisusega abieluväliselt lapsi, omavad kõrgemat riski langeda depressiooni ning kehvemat füüsilist tervist kui inimesed, kes on üles kasvanud jätkuvalt abielus vanematega (Amato, 2000). Kolm peamist põhjust, mis lahutuseni võivad viia, on rahalised raskused, tasakaalu loomise raskus töö- ja pereelu vahel ning probleemsed seksuaalsuhted. Lapsed saavad esimese kogemuse abielust oma vanemate käest ning seavad tulevikus selle järgi oma nägemuse ja ootused nende enda abielust (Rich, Riley & Lawler, 2003). Samuti avaldab lapsele mõju vanemate omavaheline suhtlus. Kui vanemad, kes omavahel kuigi hästi läbi ei saa, koduses keskkonnas sageli tülitsevad, siis lapsed peavad suurema tõenäosusega konflikti perekonna loomulikuks osaks ning võtavad täiskasvanuks saades üle käitumisi, mis võivad kaasa tuua verbaalset ja füüsilist agressiooni oma partneriga (Kinsfogel & Grych, 2004). Lapsi võib oluliselt mõjutada ka vanematepoolne karm kasvatus. Füüsiliselt väärkoheldud lastel esineb suurema tõenäosusega selliseid tunnusjooni nagu vastumeelsust, käitumisprobleeme, depressiooni, hirmu, sotsiaalsesse isolatsiooni sattumist ning madalat enesehinnangut (Kazdin, Moser, Colbus & Bell, 1985). Need käitumisriskid võivad olla sarnased nii füüsilise väärkohtlemise kui ka füüsilise karistamise kogemise korral. Füüsiline karistamine muudab perekonna vägivalla suhtes tolereerivaks ning sellised pikaajalised lapsekasvatamise eesmärgid nagu probleemide lahendamine, suhtlusoskus, usaldus, empaatia ja sotsiaalne areng on vägivalla kasutamise puhul raske saavutada (Dobbs, 2007).

Laste heaolu uurinuks (Laes, Krusell, Reinomägi & Toros, 2013) tuuakse välja, et perekonna koosseis on lapse lähikeskkonna kujunemise alus ning et tema heaolu tagamisel mängib olulist rolli perekonna majanduslik olukord. Lapsevanemate edukusest tööl ja võimekusest majandulikult toime tulla olenevad suurel määral laste majanduslik kindlustatus ning enesearenguvõimalused. Heaolu ja tarbimisvõimalused olenevad suuresti sellest, kui

palju on peres rahateenijaid ja kui palju ülalpeetavaid. Suure tõenäosusega elavad halbades oludes need lapsed, kes kasvavad ühe vanemaga (2011 a. seisuga 32% üksikvanemaga lastest) või lasterikastes peredes (23%). Vaesusriske aitab riigi ja omavalitsuse tugi küll maandada, kuid tihtilugu on tegu püüdega tagada elatusmiinimum, mitte püüuga toetada lastele võrdväärsete elu- ja kasvutingimuste loomist. Ohus võib olla ka üksikuna kasvava lapse heaolu, kuna lähedust pakkuvaid pereliikmeid on vähem ning selle tõttu võivad kannatada sotsiaalsed suhted. 2011 aasta rahvaloenduse seisuga kasvas 36% lastest pere ainsa lapsena ning kõige rohkem oli neid, kellel on üks õde või vend (43%) (Laes, Krusell, Reinomägi & Toros, 2013).

Perekond on seega lapse jaoks oluline kasvu- ja arengukeskkond. „Laste ja perede arengukava 2012-2020“ (2011) on välja toonud mitmeid ühiskonnapoolseid meetmeid laste peres elamise paremaks muutmiseks. Olulisimateks neist võib pidada laste elukvaliteedi ja tulevikuvaadete parandamist läbi vajaliku toe pakkumise laste kasvatamisel ja vanemaks olemisel ning naiste ja meeste võrdsemate võimaluste loomist töö-, pere- ja ja eraeluks suhteliselt muutlikus perekondade käitumise kontekstis. Antud meetmed on olulised laiemalt kogu ühiskonna kontekstis, kuna perekond määrab ära mustrid, mida ühest põlvkonnast teise üle kantakse ning lapsed, kes kasvavad üles düsfunktsionaalsetes peredes, moodustavad suurema tõenäosusega ka ise taoliseid perekondi (Laste ja perede arengukava..., 2011). Võime seega järeldada, et mida parem on olnud laste elu ja kogemused, seda positiivsemaks kujuneb ka tema elumudel täiskasvanuks saades.

1.3. Kasvukeskkonna olulisust kinnitavad teooriad

Perekond on üksus, mille kaks peamist funktsiooni on täiskavanud isiksuste stabiliseerimine ja laste sotsialiseerimine (Parsons, 1951). Salvador Minuchin'i struktuuriteooria kohaselt on perekond mitmetest allsüsteemidest ja koalitsioonidest koosnev sotsiaalne struktuur. Kui perekonnas esineb pingeid, siis tekivad ebakõlad, mis võivad mõjutada selle üksuse kõiki osapooli (Minuchin & Fishman, 1981). Laste jaoks on perekonna institutsioon eriti olulisel kohal seetõttu, et see on tema esmaseks arengukeskkonnaks.

On mitmeid teooriad, mis käsitlevad vanemate ja laste vaheliste suhete olulisust ning seletavad, miks see on tugevalt seotud laste heaoluga. Olulisemad neist on võimalik ära seletada järgneva kolme domineeriva vaatenurga abil: sotsiaalse õppimise teooria, kiindumusteooria, ning vanemate kasvatusviiside käsitlusega (O'Connor & Scott, 2007).

Sotsiaalse õppimise teooriat kirjeldab Albert Bandura (1977) kui ideed, et me õpime sotsiaalses kontekstis uusi käitumisi. See tähendab, et teiste inimeste kombeid jälgides arenevad ka meil sarnased käitumismustrid. Üldiselt öelduna tähendab sotsiaalse õppimise teooria seda, et laste kogetud eluolud kujundavad nii otseselt kui ka kaudselt nende käitumismustreid. Kui laps saab oma mingusuguse käitumise eest vahetult tunnustust, näiteks vanemate tähelepanu või heakskiidu, siis ta tõenäoliselt kordab seda käitumist uuesti. Kui tema käitumist aga välditakse või teda selle pärast karistatakse, siis on tõenäosus väike, et ta seda taas kordab. Lapsed ei õpi mitte ainult oma kogemustest, vaid omandavad strateegiaid oma käitumise kontrollimiseks, vaidluste lahendamiseks ning teistega suhtlemiseks ka selle põhjal, kuidas nende endi reaktsioonidele vastatakse (O'Connor & Scott, 2007).

Kiindumusteooria on välja kujunenud John Bowlby ja Mary Ainsworthi koostööl. Bowlby formuleeris põhilised teooria tõekspidamised ning Ainsworth testis tema ideesid empiirilisel (Ainsworth & Bowlby, 1991). Kiindumus on tugev ja kestav emotsionaalne side, mis ühe inimese teisega seob, kuid ei pea olema vastastikune. Lapse kiindumust näitab see, kui ta hirmu või pahameelt tundes vastavalt isikult lähedust otsib. Bowlby sõnul on lapsed juba siia ilma sündides bioloogiliselt programmeeritud kiindumust tundma, kuna see aitab neil elus püsida (Bowlby, 1969). Teooria väidab, et lastele pühendatud hoole kvaliteedist sõltub, kas tegemist on „turvalise“ või „mitteturvalise“ kiindumusega. Kiindumussuhted jäävad aja jooksul püsima ning mõjutavad isiku edaspidiseid ootusi teiste oluliste suhete osas (O'Connor & Scott, 2007).

Vanemate harjumuspärased **kasvatusviisid** mängivad olulist rolli lapse üleminekuperioodidel ühest elu staadiumist teise: lapsepõlvest noorukiikka ja noorukieast täiskasvanuikka (Oukorodudu, 2010). Kasvatusviisid näitavad meetodeid või tehnikaid, mida vanemad oma lapse kasvatamisel kasutavad. Psühholoog Diana Baumrind (1991) on kasvatusstiilid jaganud neljaks: autoriteetsed (inglise k *authoritative*), autoritaarsed (inglise k *authoritarian*), järeleandlikud (inglise k *permissive*) ja mittepühenednud (inglise k *uninvolved*).

- Autoriteetsed vanemad on väga nõudlikud ja emotsionaalselt tundlikud. Selliseid kasvatusviise kirjeldas Baumrind kui laste tegevuste ratsionaalset suunamist ning selgete käitumisjuhiste andmist, seletades sealjuures nõudmiste tagamaid. Vanemad on enda nõudmistes kindlad, kuid annavad lastele sealjuures võimaluse käituda iseseivalt ja vastutustundlikult. On täheldatud, et autoriteetsete vanemate lapsed on tõenäoliselt sotsiaalselt pädevamad, vastutustundlikumad ja iseseisvamad, kuna nad on õppinud läbirääkimisi pidama (Kopko, 2007).
- Autoritaarsed vanemad väga nõudlikud lapse suhtes, samas emotsionaalselt ükskõiksed. Nad üritavad laste käitumist kujundada, kontrollida ja hinnata nende soove arvestamata. Sellistel vanematel on palju reegleid, mida tuleb täita ilma selgitusi andmata ning nad kinnitavad oma võimu läbi karistamise. Autoritaarsed vanemad ei aita üldiselt oma laste iseseisvuse ja individuaalsuse arengule kaasa (Baumrind, 1991). Nende kasvatusviisi tulemusel võivad lapsed muutuda mässumeelseks, agressiivseks või sõltuda liiga palju oma vanematest (Kopko, 2007).
- Järeleandlikud vanemad on vähenõudlikud, kuid väga tundlikud. Baumrindi kirjeldusel on nad sellised vanemad, kes lapsi ei karista, on üldiselt aksepteerivad ja lapsi toetavad. Üldjuhul majapidamises nõudmisi sellised vanemad ei esita ja lubavad lastel käituda viisil, nagu nad ise soovivad. Sellise kasvatusviisi tulemusel võib lastel olla keeruline saavutada enesekontrolli võimet ning nad võivad olla mõnel juhul ensekesksed, mis võib tulla kahjuks uute suhete arendamisel (Komko, 2007)
- Mittepühendunud kasvatusstiili kasutavad vanemad, kes pole kuigi nõudlikud ega tundlikud. Sellised vanemad on emotsionaalselt ja füüsiliselt oma lastest eemaldunud ning ei jälgi nende käitumist ega toeta neid (Baumrind, 1991). Selline õhkkond annab lapsele võimaluse ise kodused limiidid, juhised ja reeglid välja arendada ning saavutada varakult iseseisvus. (Komko, 2007).

Noore täiskasvanu isiksuse kujundajana ei mängi seega rolli mitte ainult perekonna struktuur, vanemate, õdede ja vendade olemasolu ning sellest teatud määral sõltuv majanduslik olukord, vaid kindlat rolli mängivad ka kodused harjumuspärased käitumisnormid. Olulised on nii peresisesed – eelkõige vanematevahelised – suhted ja konfliktide lahendamise viisid kui ka vanemate karistus- ja kasvatusmeetodid, mis kujundavad suurel määral noort inimest ja tema arusaama maailmast.

2. PROBLEEMI SEADE

2.1. Uurimuse kontekst: Noor täiskasvanuiga

Noor täiskasvanuiga on eluperiood, mil inimese elus pole kõik enam nii lihtne kui lapsepõlves. See on kiirete muutuste periood sellistes eluvaldkondades nagu kodu, pere, töö, kool, rollid ja ressursid. Üleminek täiskasvanuikka võib varieeruda teismeeast kuni kahekümnendate aastate keskele või lõppu. See on keeruline küpsemise protsess, mil noored, kes on terve lapsea vältel sõltunud vanematest, peavad ühtäkki hakkama astuma kindlaid samme selle poole, et leida meetmeid rahalise ja emotsionaalse iseseisvumise saavutamiseks (Jekielek & Brown, 2005). Noori täiskasvanuid iseloomustab kõige enam võimaluste mitmekesisus oma isiksuse avastamiseks armastuses, töös ja maailmavaadetes. Kõigis neis kolmes valdkonnas algab avastamine juba lapsepõlves, kuid leiab peamiselt aset noores täiskasvanueas. Sel ajal proovitakse isiksuse kujunemiseks järgi mitmeid elu võimalusi ning liigutakse järk-järgult kestvate otsuste suunas (Arnett, 2000).

Olulisemad muutused noore elus algavad kohustusliku haridustee lõppedes. Edaspidi tuleb hakata tegema iseseisvaid valikuid ja otsuseid. Sellel ajaperioodil saavutavad noored inimesed oma haridustaseme ja läbivad väljaõpped, mis annavad aluse nende sissetulekutele ja saavutustele tulevaseks tööeluks (Chrisholm & Hurrelmann, 1995). Võiks arvata, et enamasti lahkutakse peale 18-aastaseks saamist vanematekodust, et asuda elama piirkonda, mis pakub enam võimalusi hariduse jätkamiseks või tööle asumiseks. Tegelikult lahkutakse vanemate leibkonnast järjest hilisemas eas. Selle nähtuse põhjusteks võib pidada raskusi oma eluaseme hankimisel ning noorte tööpuudust, mistõttu osa noori on kauem vanematekodus nende ülalpidamisel (Kutsar & Tiit, 2002). Vanematekodust lahkumine on noorte jaoks kulukas ning sõltub kõige enam nende sissetulekust. Palju on ka neid, kes lahkuvad vaid ajutiselt, näiteks välismaal õpingute jätkamiseks, ning naasevad veel mitmel korral vanematekoju elama (Iacovou, 2011)

See, milliseks inimene noores täiskasvanueas kujuneb, sõltub suuresti keskkonnast, milles ta on kasvanud. Vanemate harjumuspärased kasvatusviisid mõjutavad järeltulijate kogu ülejäänud elukäiku (Segrin, Givertz, Swiatowski, 2014). Erik Eriksoni kriisiperioodide teooria

kohaselt elatakse varasemates eluperioodides kogetavaid arengukriise, kas või sümboolselt, üle ka hilisemas eas. Noores täiskasvanueas otsitakse romantilisi suhteid ja teistega seotust, kuid kui eelnevaid eluetappe läbides pole enda identiteeditaju selgelt välja kujunenud, siis võib see suhete loomisel takistuseks olla (Erikson, 1968).

Noored saavad lapsepõlvkodust kaasa harjumuspärased käitumismustrid. Perekonna roll on laste sotsialiseerimine ning kui see pole kuigi hästi õnnestunud, võib juhtuda, et saadakse liiga vara lapsevanemaks, jäetakse koolitee pooleli, ebaõnnestutakse töö leidmisel või satutakse seadusega pahuksisse. Need kogemused mitte ainult ei muuda üleminekut täiskasvanuikka keerulisemaks, vaid võivad omada ka pikaajalist mõju. Eelkõige võivad olla rikutud noore enda võimalused täiskasvanueas, kuid kasvab ka risk, et tema enda järeltulijad võivad kogeda samasuguseid negatiivseid tagajärgi (Jekielek & Brown, 2005).

Noores täiskasvanueas tuleb seega üsna järsult hakata mõtlema endast kui täiskasvanust, seda ise sisimas võib-olla veel tunnistamata. Tõenäoliselt on inimestel raske tunda ennast täiskasvanutena enne, kui pole saadud kindel elupaik, lõpetatud kool, tehtud karjäärivalik ning leitud endale eluks püsiv kaaslane. Noor täiskasvanuiga on oluline elujärk just selle tõttu, et sel perioodil hakkab välja kujunema noore elumudel ning hakatakse looma enda perekonda. See, kui edukas oma valikutes ollakse, on mõjutatud kasvukeskkonnast. Perekond ümbritseb noort terve lapsepõlve vältel ning on tema esimeseks eeskujuks ja suunajaks. Üleminek täiskasvanuikka on kindlasti kergem, kui laps on kasvanud turvalises ja tutavas keskkonnas, on tutvunud erinevate tulevikuvõimalustega ning õppinud koduste ülesannetega iseseisvalt toime tulema. Seega saab perekond olla abiks noore täiskasvanuikka jõudes tekkinud segaduse leevendamisel.

2.2. Uurimisprobleem, eesmärk ja uurimisküsimused

Noored täiskasvanud on vanusegrupis, kus tuleb hoolimata identiteedisegadustest teha edaspidiseks eluperioodiks olulisi otsuseid, näiteks töö-, hariduse- või partnerivalikul.

Perekonnal on oluline roll nii noorte sotsialiseerimisel, iseseisvumisel kui ka ootuste ja valikute kujundamisel. 1972.aastal viis TRÜ Perekonnauurimisrühm läbi uurimuse, millega muuhulgas uuris noorte täiskasvanute retrospektiivseid hinnanguid oma lapsepõlvkodu kohta ning seda, kuivõrd lapsepõlvkodu kavatsetakse omaloodud perekonnas järgida. 70-ndate alguses valitses sügav nõukogude aeg, mil pered olid majanduslikult vähem kindlustatud ning tänu suurele abiellujate arvule, esines ka palju lahtusi. Saadud tulemused kuuluvad aga omasse aega ning sellest tulenevalt tekkis minul huvi noorte täiskasvanute tagasivaatelist hinnangute vastu oma lapsepõlvkodu kohta 1972.aasta uurimusega võrrelduna. Tänapäeva demokraatlikus ühiskonnas elavad pered turvalisemates tingimustes ning ka perestruktuurid on ajaga mõnevõtta mitmekesisemaks muutunud.

Käesoleva uurimuse eesmärgiks on anda ülevaade noorte täiskasvanute tagasivaatelistest hinnangutest oma lapsepõlvkodule, et selgitada välja peamised perekondlikud tegurid, millel on oluline seos noorte enda peremudeli kujunemisega. Hinnangute põhjal soovin teada, et missugust kodumudelit sooviksid noored oma perekonnas eeskujuks võtta. Sellest lähtuvalt on püstitatud allolevad uurimisküsimused.

- 1. Uurimisküsimus:** Kuidas hindavad noored täiskasvanud oma lapsepõlvkodu?
- 2. Uurimisküsimus:** Millist kodu soovitakse hinnangute põhjal enda pere loomisel eeskujuks võtta?
- 3. Uurimiaküsimus:** Kuidas on noorte hinnangud võrreldes 1972. Aasta uurimusega aja jooksul muutunud?

Antud uurimuses on minu tähelepanu all eelkõige lapsepõlvkodu karakteristikute põhjal vanemate eeskuju järgimine, kuid tulevikus soovin kogutud andmeid magistritöö tarbeks edasi analüüsides leida ka kasvukeskkonna seoseid noore täiskasvanu seniste valikute ning enesehinnanguga, et saada ülevaade perekonna võimalikust mõjust noorte iseseisvumisele ja arenugle.

3. METOODIKA

3.1. Metodoloogiline lähtekoht

Käesolevas uurimuses kasutan andmete kogumiseks kvantitatiivset uurimisviisi, kuna see võimaldab uurimismaterjali abil eelnevalt püstitatud uurimisküsimusi kontrollida ja tõestada. Kvantitatiivset meetodit on nimetatud ka teaduslikuks meetodiks ehk teadmiste organiseerimise kõrgeimaks viisiks, kuna see võimaldab arvuliste argumentide põhjal teha üldistusi kindla kogumi kohta ja väldib isiklikku erapoolikust (Hess *et al*, 2000). Tegelikult ei saa öelda, et see lähenemine on täielikult n.ö. objektiivne, kuna kogu statistiline andmebaas on koostatud kellegi arusaama järgi, milliseid andmeid ja kuidas mõõta soovitakse, ka on hinnanguid sisaldavad andmed on eelkõige subjektiivsed, mitte objektiivsed. Seega kajastavad kvantitatiivsed uurimused siiski pigem ühte vaatenurka, mitte kogu tõde (Marrow, 2005).

Varasemalt on Eestis viidud läbi mitmeid uurimusi, milles vaadeldakse inimeste hinnanguid oma lapsepõlvkodule. Neist esimene viidi läbi TRÜ Perekonnauurimisrühma poolt 1972.aastal ankeediga „Ankeet abiellujatele“. Selle üksiküsimusi on hiljem kasutatud ka 2007. aasta „Eesti Laste Isiksuse, Käitumise ja Tervise Uuringu“ (ELIKTU) puhul (Tomson, Merenäkk, Loit, Mäestu & Harro, 2011). Kuna abiellujate uurimuse andmefail ei ole kahjuks säilinud, lähtun oma uurimuses, nii oma ankeedi koostamisel kui ka andmete võrdlemisel, kahest akadeemilisest artiklist: Kutsari ja Taviti artikkel „Abiellujate hinnangud oma lapsepõlvkodule“ 1978. aastast ning ning Kutsari, Kasearu ja Kurrikoffi 2012. aastal ilmunud artikkel „Family trends and changing parenting practices in Estonia“.

Artikkel „Abiellujate hinnangud oma lapsepõlvkodule“ võttis vaatluse alla 1150 enamasti äsja täiskasvanuikka jõudnud noore hinnangud oma vanemate perekonnaelule. Hinnati kodus valitsevat üldist eluviisi, kasvatusvormi ja perekonnaliikmete vahelisi suhteid. (Tavit & Kutsar, 1978). Antud uurimus on läbi viidud 1972. aastal TRÜ Perekonnaprobleemide uurimise grupi poolt koostatud „Ankeet abiellujatele“ tulemuste põhjal. Uuringus osalesid paarid, kes sel ajal perekonnaseisuametile abielu registreerimiseks avalduse esitasid. Nimetatud ankeedist võtsin mõningad küsimused ka käesoleva uurimuse läbiviimisel eeskujuks, mille tõttu loodan näha, millisel määral on aja jooksul muutunud perestruktuuridega muutunud ka vastajate hinnangud.

Teine artikkel, „Family Trends and Changing Parenting Practices in Estonia“, vaatleb eelnimetatud 1972. aasta uuringu tulemusi, võrreldes neid 2007 aasta „Eesti Laste Isiksuse, Käitumise ja Tervise Uuringu“ (ELIKTU) andmetega. Nimetatud uurimuses osales 454 peamiselt 18 aastast noort (Tomson, Merenäkk, Loit, Mäestu & Harro, 2011). Küsimustikus kasutati küsimusi 1972. aasta ankeedist, kuid kahe uurimuse fookused olid veidi erinevad. 1972 aasta küsitlus keskendus noorte täiskasvanute tagasivaatavatele arvamustele oma lapsepõlvkodus valitsenud atmosfääri kohta ning ELIKTU keskendus peamiselt praegustele peresisestele suhetele, kuid sisaldas ka mõningaid tagasivaatavaid elemente lapsepõlve kohta. Mõlema uurimuse puhul esitati küsimus, kas vastaja soovib kasutada vanematekodu eeskujuna omaloodavas perekonnas (Kutsar, Kasearu & Kurrikoff, 2012). Käesolevas bakalaureuseuurimuses huvitab mind 1972. aasta uurimusega sarnaste lapsepõlvkodu käsitlevate aspektide vaatlemine tänases kontekstis ning mõlemad artiklid aitavad mul teha võrdlusi oma andmetega.

3.2. Andmekogumisviis

Käesoleva uurimuse jaoks kogusin andmeid interneti keskkonnas, kasutades elektroonse küsitluse meetodit. Selleks koostasin 27 küsimusest koosneva ankeedi (Lisa 2), mis on jagatud kolmeks osaks. Esimeses soovin teada vastaja üldiseid andmeid, teine osa sisaldab lapsepõlve tagasivaatavaid küsimusi ning kolmandas osas on enesehinnangut mõõtev skaala. Lähtuvalt minu uurimustöö eesmärgist, vaatlen käesolevas töös vaid kahe esimese osa andmeid.

Üldiste andmete all soovisin ma lisaks vanusele ja soole teada ka vastaja perekonnaseisu, haridustaset ja ametit ning vanust esimese püsisuhte alustamisel, esimese töökohale asumisel ja lapsepõlvkodust lahkumisel. Nende vastuste põhjal saab ettekujutuse noore elukäigust elusündmuste toimumise vanuse järgi, mida plaanin tulevikus käesoleva töö jätkuks analüüsida. Uuringus pole küsitud rahvast ega elukohta.

Lapsepõlvkodu käsitlevate küsimuste osas soovisin teada vastaja lapsepõlvkodu üldist eluviisi, sealhulgas jõukuse taset, kodust distsipliini ning vanemate alkoholi tarbimise harjumusi. Ankeedis on esitatud ka mitmeid küsimusi kodus rakendatavate kasvatusviiside

ning pereliikmete vaheliste suhete kohta. Nimetatud küsimused annavad ülevaate vastaja kasvukeskkonnast. Viimaks soovisin teada, mil määral soovitakse oma perekonnas järgida vanemate eeskju, mis toimib üldise rahulolu hinnanguna oma lapseõlvekodu kohta.

Lisaks oli küsitluses kasutatud Pullmanni ja Alliku (2000) poolt eestikeelseks tõlgitud Rosenbergi skaalat "*Self-esteem scale*" ning Eriksoni (1986) kirjeldatud eluetappide põhjal koostatud tabelit, milles vastaka märkis vanuseliselt, kelle juures ta üles kasvas. Edaspidi on nende põhjal võimalik teha teoreetilisi järeldusi, millised kasvukeskonna tingimused vastajate hinnangute alusel kõige enam noore enesehinnangut mõjutavad ning millises vanuseetapis on laps kõige tundlikum. Neid andmeid käesolevas töös mahu piiratuse tõttu ei kasuta, kuid plaanin sama teema jätkuks tuua sisse oma magistritöös.

3.3. Valim

Uurimuse küsimustik oli nelja kuu jooksul aktiivselt saadaval erinevates sotsiaalmeedia kanalites. Selle perioodi jooksul osales küsitluses 369 vastajat. Valimi põhjal pole võimalik teha üldistusi, kuna see ei ole representatiivne vastavale vanusegrupile, kuid vastuste põhjal saan teada tulemused selle kindla grupi kohta. Uuringus osalejate otsimisel oli minu ainsaks kriteeriumiks vastaja vanus. Ankeet oli suunatud 18-25 aastastele noortele täiskasvanutele. Kõigi vastanute seast selekteerisin välja vaid oma uuringu vanusegruppi kuuluvad. Lõplik valim oli seega 324 indiviidi, kellest 74% olid naised ($n = 240$) ja 26% mehed ($n = 84$). Kõige enam oli vastajaid 20 ning 25 aastaste noorte seas ($M = 21,9$). Vastajate põhilised sotsiaal-demograafilised näitajad on välja toodud alljärgnevasse tabelisse (Tabel 2).

Tabel 2. Küsimustikule vastanute sotsiaal-demograafilised näitajad (%; N)

Sotsiaal-demograafilised grupid	%	N
Sugu		
Mehed	25,9	84
Naised	74,1	240
Vanus		
18	8,3	27
19	9,9	32
20	15,7	51
21	12,0	39
22	9,9	32
23	13,6	44
24	13,0	42
25	17,6	57
Perekonnaseis		
Pole suhtes	35,2	114
Suhtes	56,2	182
Abielus/kihlatud	8,6	28
Haridus		
Põhiharidus	9,9	32
Keskharidus	50,3	163
Kõrgharidus	37	120
Amet		
Juhid	5,6	18
Tippspetsialistid	3,4	11
Tehnikud / keskastme spetsialistid	8,0	26
Ametnikud	3,7	12
Teenindajad / müügitöötajad	31,5	102
Põllumajanduse / metsanduse / jahinduse / kalanduse oskustöötajad	0,6	2
Oskustöötajad / käsitöölised	8,0	26
Seadme- ja masinaoperaatorid ja koostajad	1,2	4
Lihttöölised	6,2	20
Sõjaväelased	0,6	2
Töötud	23,8	77

65% vastanutest on kindlas püsisuhtes või abielus, ning pooltel küsimustikus osalejatest on kõrgeimaks omandatud haridustasemeks keskharidus. Lähtuvalt vastanute vanusest võib eeldada, et paljudel on ülikooli õpingud alles pooleli. Sellele viitab ka suur töötute (24%) ning teenindajate, müügitöötajate (32%) ja teiste õpingute kõrvalt lihtsamini peetavate ametite hulk.

3.4. Uurimuse käik

Uurimuse läbiviimiseks koostas Limesurvey tarkvara kasutades internetiküsitluse, mida jagasin erinevates meediakanalites, suunatuna noortele täiskasvanutele vanusegrupis 18-25 eluaastat. Internetiküsitluse kasutamisel on eeliseks aja- ja inimressursi kokkuhoid. Olulised küsimused on võimalik teha kohustuslikeks ning tõenäoliselt vastatakse ausamalt ka tundlikele küsimustele, kuna tuntakse ennast anonüümsena. Küsimustiku koostamisel võtsin eeskujuks 1972. aastal TRÜ Perekonnaprobleemide uurimise grupi poolt koostatud „Ankeedi abiellujatele“, mille suunitlus oli käesoleva uurimusega sarnane. Ankeetküsitlusest tulenevad vastused võimaldavad teha üldisi järeldusi lähtuvalt uurimistpobleemist ning teha võrdlusi tollaegsete uurimustulemustega. Minu koostatud ankeetküsitlus oli sotsiaalmeedias aktiivselt saadaval perioodil 21.11.2015-30.03.2016. Jagasin seda eelkõige *Facebook*'i internetilehe erinevates gruppides ning Delfi foorumis, et saada võimalikult erisuguse tausta ning kogemustepagasiga vastajaid.

3.5. Andmeanalüüsi kava

Statistiliseks analüüsiks kasutasin andmetöötlusprogrammi SPSS (Statistical Package for Social Sciences). Kogutud andmed tuli võrreldavate tulemuste saamiseks kodeerida ordinaalseteks tunnusteks. Kõigi vastanute seast selekteerisin välja vaid uurimuse jaoks olulisse vanusegruppi kuuluvad vastajad ning sotsiaal-demograafiliste andmete kirjeldamisel koondasin vastajate perekonnaseisu ja hariduse andmed suhtestaatuste ja haridustaseme põhjal kokku. Perekonnasiseste suhete suhete skaala mõõtmisel jätsin välja vastajad, kellel polnud kokkupuuteid oma vanemate või õdede ja vendadega. Samuti koondasin isa ja ema liigse alkoholarbimise vastused üheks tunnuseks. Vastajate anonüümsuse ja isikuandmete konfidentsiaalsuse tagamiseks ei dokumenteerinud ma nende nimesid.

Esmase ülevaate saamiseks kasutan kirjeldava statistika analüüsi. Lapsepõlvkodus valitsenud atmosfääri kirjeldamiseks kasutan sagedustabeleid, millest on võimalik välja lugeda konkreetsete nähtuste protsentuaalne osakaal. Lisaks rakendan lineaarse regressioonimudeli meetodit, mille abil on võimalik näha tunnuste vahelisi mitmeseid seoseid. Regressioonanalüüsi puhul vaadeldakse üht tunnust kui sõltuvat ning otsitakse tunnuseid,

mille põhjal oleks võimalik kirjeldada ning ühtlasi ka prognoosida selle sõltuva tunnuse väärtusi. Kasvukeskkonnale antud hinnangute seoste olemasolu testin Pearsoni korrelatsioonikordaja analüüsiga. Töös märgitud seosed kehtivad olulisusenivool 0,05, kuid korrelatsioonimaatriksis on välja toodud seosed olulisusenivool 0,01, et paljude tunnuste seast eristada vaid kõige olulisemad seosed.

Töös kasutatud tunnused on mõõdetud järjestusskaalal ja ma olen tõlgendanud skaalapunktide erinevust sisuliselt ühesuurusena. Skaalad on välja töötatud seda eeldust silmas pidades (Tavit & Kutsar, 1978). See asjaolu põhjendab ka lineaarse korrelatsioonikordaja ja lineaarse regressioonimudeli kasutamist käesolevas töös.

3.6. Uurimuse piirangud ja eetika

Internetiküsimustiku kasutamine seab uuringule ka mõningad piirangud. Peamiseks puuduseks on see, et uurigu läbiviija ei saa kontrollida vastuste reaalsust, kuna pole teada, kas mõni isik on andud korduvaid vastuseid või kas ollakse oma isikuandmete, vanuse ja teiste vastuste sisestamisel ausad. Internetiküsitluste puhul on uuringus osalemine jäetud indiviidi enda otsustada ning selliselt moodustub mittetõenäosuslik valim, mis ei anna üldistusõigust kogu populatsioonile (Fricker, 2008). Valimi kujunemist mõjutab oluliselt see, millisel leheküljel küsitlus paikneb ja milliseid kanaleid pidi sellest teavitatakse.

Käesoleva töö tarbeks koostatud küsimustiku abil läbiviidava uuringu üheks väga oluliseks piiranguks on vastajate poolt oma kogemuste retrospektiivne hindamine. Lastes täiskasvanutel meenutada oma lapsepõlvkogemusi ja koduseid tingimusi, võivad tulemused olla mõjutatud selle perioodi meenutamise raskusest. Lisaks võib tulemusi mõjutada vastaja hetkeline majanduslik või tervislik seisund, mille tõttu võidakse kogemusi meenutada negatiivsemate või positiivsematena, kui need tegelikult olid (Mckenzie & Carter, 2009). Viis peamist põhjust, miks lapsepõlve tagasivaatavaid hinnanguid seatakse kahtluse alla, on järgmised:

- Vastaja võib olla mingil määral oma kogemused unustanud. Mälestused on mõjutatud ka sellest, kuidas ja kui tihti on teatud sündmusi aja jooksul kirjeldatud teiste pereliikmete poolt (Hardt & Rutter, 2004).
- Mälul on üldine harjumus otsida mälestustele põhjuseid. Seetõttu võib juhtuda, et sündmusi, mis leidsid aset peale mingisuguse segaduse puhkemist, mäletatakse hoopis segaduse puhkemise põhjustena (Chess, Thomas & Birch, 1966).
- Inimesed saavad meenutada vaid seda, millest nad olid tollel ajal teadlikud. Näiteks ei pruugi lapsed olla kursis perekonna majandusliku olukorraga, kuid tajutakse üldiselt seda, kas perekond oli rikas või vaene (Hardt & Rutter, 2004).
- Nn lapsepõlve amneesia tõttu ei pruugi enamus inimesi oma elu esimestest eluaastatest mingeid mälestusi omada (Lewis, 1995).
- Inimeste meenutused võivad olla mõjutatud nende hetkelisest tujust. Depressiivses tujus meenuvad eelkõige masendavamad sündmused ning positiivse tujuga tulevad esile helgemad mälestused (Bower, 1981).

Seega võib öelda, et retrospektiivsed hinnangud on küll mõningal määral hetkelisest olukorrast mõjutatud ja subjektiivsed, kuid annavad uurimustes olulist informatsiooni. Eri aegadel uuringu kordamine aitab vastuste seas mingisuguseid seaduspärasusi leida.

Uurimuste puhul tuleb arvestada ka selle eetiliste aspektidega. Olulisimateks võib pidada uuringus osalejate informeeritust selle kohta, mis on internetiküsitlus, kuidas on kaitstud nende privaatsus, kuidas tagatakse anonüümsus ja avaldatud hinnangute konfidentsiaalsus. Käesoleva töö puhul lisasin internetiküsitluse juurde uuringut kirjeldava sissejuhatus ja vastajad said andmeid sisestada anonüümselt. Osaleda saadi vabatahtlikkuse alusel ning olen veendunud, et saadud uuringutulemustega ei ole võimalik ühtegi uurimuses osalenut kuidagi kahjustada.

4. TULEMUSED

Järgnevalt tulevad vaatluse alla eelpool kirjeldatud äsja täisikka jõudnud noorte hinnangud oma lapsepõlvkodu perekonnaelule. Hinnata tuli kodus valitsenud üldist eluviisi (Tabel 3), vanemate poolt praktiseeritud kasvatusviise (Tabel 4), perekonnaliikmete vahelisi suhteid (Tabel 5) ning seda, mil määral soovitakse oma vanemeate eeskuju tulevikus järgida (Tabel 6). Andmete analüüs ja arutelu on esitatud koos ning tulemuste juurde on lisatud ka võrdlus 1972. aasta leidudega abiellujate hinnangutest (Tavit & Kutsar, 1978)

4.1. Üldine eluviis

Inimeste eluteel on tähtsal kohal nii indiviidi sotsiaalne kui ka perekondlik taust. Seal kujunevad nende sisemised väärtused ja uskumused, mis mõjutavad indiviidi edasist elu nii sotsiaalselt kui ka majanduslikult (Avaste, 2012). Lapsepõlvkodu üldise eluviisi selgitamisel on küllaltki oluline vaadelda vastajate tollaegset materiaalist kindlustatust, lastele keskendumist, vanemate alkoholi tarbimisharjumusi ning seda, kas ja millisel määral kehtis kodus distsipliin ja kord.

Tabel 3. Lapsepõlvkodu üldise eluviisi hinnangud meeste ja naiste järgi (%; N)

Eluviisi karakteristikud		Mehed		Naised	
		%	N	%	N
Materiaalne heaolu / jõukus	Täielik heaolu, küllus	11,9	10	4,6	11
	Majanduslik kindlustatus, jõukus	15,5	13	15,4	37
	Puudust ei kannatanud	51,2	43	54,2	130
	Aeg-ajalt majanduslikud raskused	19,0	16	22,9	55
	Pidev puudus	2,4	2	2,9	7
Kodune kord	Range	15,5	13	14,6	35
	Mitte eriti range	56,0	47	58,3	140
	Kindlat korda polnud	23,8	20	22,9	55
	Kord puudus	4,8	4	4,2	10

Alkoholi tarbimine	Vanemad tarbisid liigselt	2,4	2	2,1	5
	Üks vanematest tarbis liigselt	21,4	18	30,0	72
	Mõõdukas tarbimine	52,4	44	53,8	129
	Ei tarbitud	23,8	20	14,2	34
Vanematelt tähelepanu saamine	Väga palju	4,8	4	4,2	10
	Küllaldselt	73,8	62	71,7	172
	Vähesel määral	20,2	17	22,9	55
	Üldse mitte	1,2	1	1,3	3

Tabel 3 andmetest selgub, et lapsed olid enamikes perekondades tähelepanu keskmes (79% meestest ja 76% naistest) ning suurem osa vastajaid kasvasid üles küllaltki heades tingimustes. Vaid ligikaudu 1/5 meestest ja 1/4 naisrespondentides tajusid enda perekonda mõnevõrra või täielikku puudust tundvat. Umbes samas vahekorras on ka ühe või mõlema vanema liigse alkoholi tarbimine. Mõnel juhul võivadki olla majanduslikud raskused tingitud kodus valitsevast alkoholiprobleemist. Võrreldes 1972. aasta „Abiellujate hinnangud oma lapsepõlvkodule“ (Tavit & Kutsar, 1978) uuringu tulemustega on majanduslik olukord käesoleva küsitluse tulemuste põhjal tänapäeval kodudes märgatavalt paranenud. Tollel ajal tundsid ennast majanduslikult kindlustatuna vähem kui pooled vastanutest (42% meestest ja 43% naistest). Ajas toimunud muutusi on märgata ka kodus valitsenud distsipliini osas. 1972 a. vastajate seas puudus kindel kodune kord vaid ligikaudu 8% vastajatest, seevastu käesoleva uuringu vastuste põhja ei olnud kindlat korda ligi veerandil vastanute kodudest. Lastele orienteeritus lapsepõlvkodus oli nii varasemas kui praeguses uurimuses hinnatud tugevaks ligi kolmveerandil vastanutest. Alkoholi tarbimist eri aegadel pole võimalik hetkel võrrelda, kuna 1972. aasta uuringus seda küsimust ei käsitletud.

4.2. Laste kasvatamise viisid

Vanemad on oma laste eluteel kasvatajateks ning suunajateks. Nende põhiline ülesanne on laste sotsialiseerimine ning ühiskonda integreerimine. Koduses keskkonnas õpitud käitumismustrid saadavad noori tõenäoliselt pikka aega. Tabel 4 kirjeldab uuringus osalenud

noorte täiskasvanute lapsepõlvkodus kogetud kasvatusmustreid. Vastajad hindasid lastele suunatud hellust, neile lubatud iseseisvust ning karitsamis- ja motiveerimisviise.

Tabel 4. Lapsepõlvkodu lastekasvatuse atmosfääri hinnangud meeste ja naiste järgi (%; N)

Kasvatustliku atmosfääri karakteristikud		Mehed		Naised	
		%	n	%	N
Iseseisvus	Täiesti piiratud	6,0	5	6,7	16
	Oluliselt piiratud	46,4	39	44,6	107
	Suhteliselt piiramata	41,7	35	44,6	107
	Täielik vabadus	6,0	5	4,2	10
Karistamine	Alati rangelt	10,7	9	12,1	29
	Alati, kuid mitte eriti rangelt	40,5	34	30,8	74
	Harva ja leebelt	40,5	34	46,7	112
	Mitte kunagi	8,3	7	10,4	25
Moraalne ergutamine	Alati	8,3	7	13,3	32
	Sageli	51,2	43	56,3	135
	Mõnikord	36,9	31	25,8	62
	Mitte kunagi	3,6	3	4,6	11
Materiaalne ergutamine	Alati	1,2	1	3,3	8
	Sageli	13,1	11	11,7	28
	Mõnikord	65,5	55	57,1	137
	Mitte kunagi	20,2	17	27,9	67
Helluse ja tähelepanu	Sage tähelepanu puudus	9,5	8	16,3	39
	Mõningane tähelepanupuudus	31,0	26	33,3	80
	Parasjagu tähelepanu	57,1	48	47,5	114
	Üleliigne tähelepanu	2,4	2	2,9	7

Tulemuste seas on tähelepanuväärne see, et tüdrukud (50%) tundsid veidi enam puudust vanemate tähelepanust kui poisid (41%), kuigi materiaalselt ja emotsionaalselt ergutamist kogeti üsna võrdselt. 1972 aastaga võrreldes (Tavit & Kutsar, 1978) lubati lastele varasemalt mõnevõrra vähem iseseisvust kui tänapäeval. Tolleaegse uurimuse kohaselt oli laste iseseisvus piiratud oluliselt või täielikult 81% meestest ja 85% naistest, kui praeguse uurimuse kohaselt piirati vaid ligikaudu pooli vastanutest. See võib seletada ka mõnevõrra leebemat karistamist

reeglite rikkumiste korral, kuna lastel polnud toleaegete vastanutega võrreldes nii palju piiranguid, mida ületada.

4.3. Perekonnasisesed suhted

Inimese esmane nägemus romantilistest suhetest kujuneb eelkõige tema vanemate eeskujust. Nende omavaheline suhtlus võib kujundada lapse suhtumist ja käitumismustreid vastassugupoolega suhtlemisel. Üldise perekondliku atmosfääri kujundajana pole aga vähemtähtsad ka iseenda suhted vanemate ja õdede-vendadega. Tabel 5 kirjeldab käesolevas uuringus osalenud noorte täiskavanute perekonnaliikmete omavahelisi läbisaamisi lapsepõlvekodus.

Tabel 5. Suhted lapsepõlvekodus meeste ja naiste hinnangute järgi (%; N)

Suhte karakteristikud		Mehed		Naised	
		%	n	%	N
Vanemate omavahelised suhted	Väga soojad ja südamlikud	16,7	14	10,4	25
	Küllaltki soojad ja südamlikud	29,8	25	32,9	79
	Kõikuvad - vahepeal soojad ja vahepeal jahedad	35,7	30	39,6	95
	Külmad	8,3	7	11,3	27
	Vaenulikud	9,5	8	5,8	14
Suhe isaga	Väga soe ja südamlik	13,8	11	26,8	59
	Küllaltki soe ja südamlik	42,5	34	31,8	70
	Üsna jahe	31,3	25	26,4	58
	Külm	10,0	8	11,4	25
	Vaenulik	2,5	2	3,6	8
Suhe emaga	Väga soe ja südamlik	34,1	28	36,4	87
	Küllaltki soe ja südamlik	54,9	45	47,3	113
	Üsna jahe	8,5	7	11,3	27
	Külm	2,4	2	3,3	8
	Vaenulik	0,0	0	1,7	4
Suhe õdede / vendadega	Väga soojad ja südamlikud	19,7	14	18,8	37
	Küllaltki soojad ja südamlikud	47,9	34	58,9	116
	Üsna külmad	28,2	20	18,3	36
	Külmad	2,8	2	1,5	3
	Vaenulikud	1,4	1	2,5	5

Antud küsimustiku vastustest ilmneb, et naisvastajad tundsid isaga veidi sagedamini tugevat emotsionaalset sidet kui meesvastajad (naised 27%; mehed 14%), seevastu emaga hinnati suhteid väga soojaks ja südamlikuks üsna võrdselt (naised 36%; mehed 34%). Ootuspäraselt paistab, et üldplaanis oli laste emotsionaalne side emadega mõnevõrra tugevam kui isaga. Ligi 85% vastajatest pidasid oma suhteid emaga soojaks, kuid isaga oli see protsent kõigest 58. Õdede või vendadega omasid häid suhteid ligi kolmveerand vastanutest. 1972 aasta uurimusega võrreldes (Tavit & Kutsar, 1978) on üllatav see, et tol ajal ei hinnanud peaaegu mitte keegi oma perekonnaliikmete vahelisi suhteid vaenulikuks. Praeguses uurimuses on vaenulikuks ja jahedaks hinnatud kõige sagedamini vanematevahelist läbisaamist (17%), kuid mõnel juhul esines seda ka teiste pereliikmete vahel. Üldiselt näibki tulemuste põhjal, et 70ndatel olid peresisesed suhted kõigi osapoolte vahel hinnatud tagasivaateliselt soojemaks kui tänapäeval.

Käesoleva uurimuse keskmes on vanemate eeskuju järgimise motiivid. Selleks, et välja selgitada, millised kasvatus- või käitumismustrid panevad lapsed samu tingimusi eelistama, on vaja teada kui paljud noored üldse soovivad vanemate eeskuju järgida. Tabel 6 annab ülevaate respondentide eelistustest.

Tabel 6. Soov vanemate kodu eeskuju järgida oma kodu loomisel meeste ja naiste hinnangute järgi (%; N)

Soov järgida vanemate eeskuju	Mehed		Naised	
	%	N	%	N
Täielikult	13,1	11	13,3	32
Osaliselt	52,4	44	52,9	127
Väga vähesel määral	25,0	21	23,8	57
Üldse mitte	9,5	8	10,0	24

Uuringus osalenute seas on meeste ja naiste eelistused võrdsed (Tabel 6). Umbes kolmandik vastanutest ei soovi eriti või üldse mitte vanemate eeskuju oma pere luues järgida. Osaliselt soovitakse käitumismustreid üle võtta veidi enam kui poolte vastanute seas ning üsna palju leidnud ka neid, kes oma vanemate kasvatusviise ainuõigeks peavad. Nende tulemuste põhjal tundub, et 66% vastanutest olid üldplaanid oma kasvukeskkonnaga rahul. Käesolevas uurimuses osalejate seas oli 1972 aastaga (Tavit & Kutsar, 1978) sarnane osakaal

vastajaid, kes soovisid vanemate eeskuju oma perekonnas täielikult järgida -12% 1972. aastal ja 13% nüüd. Osaliselt järgijaid oli 70-ndatel praegusega võrreldes veidi rohkem (60% versus 52%).

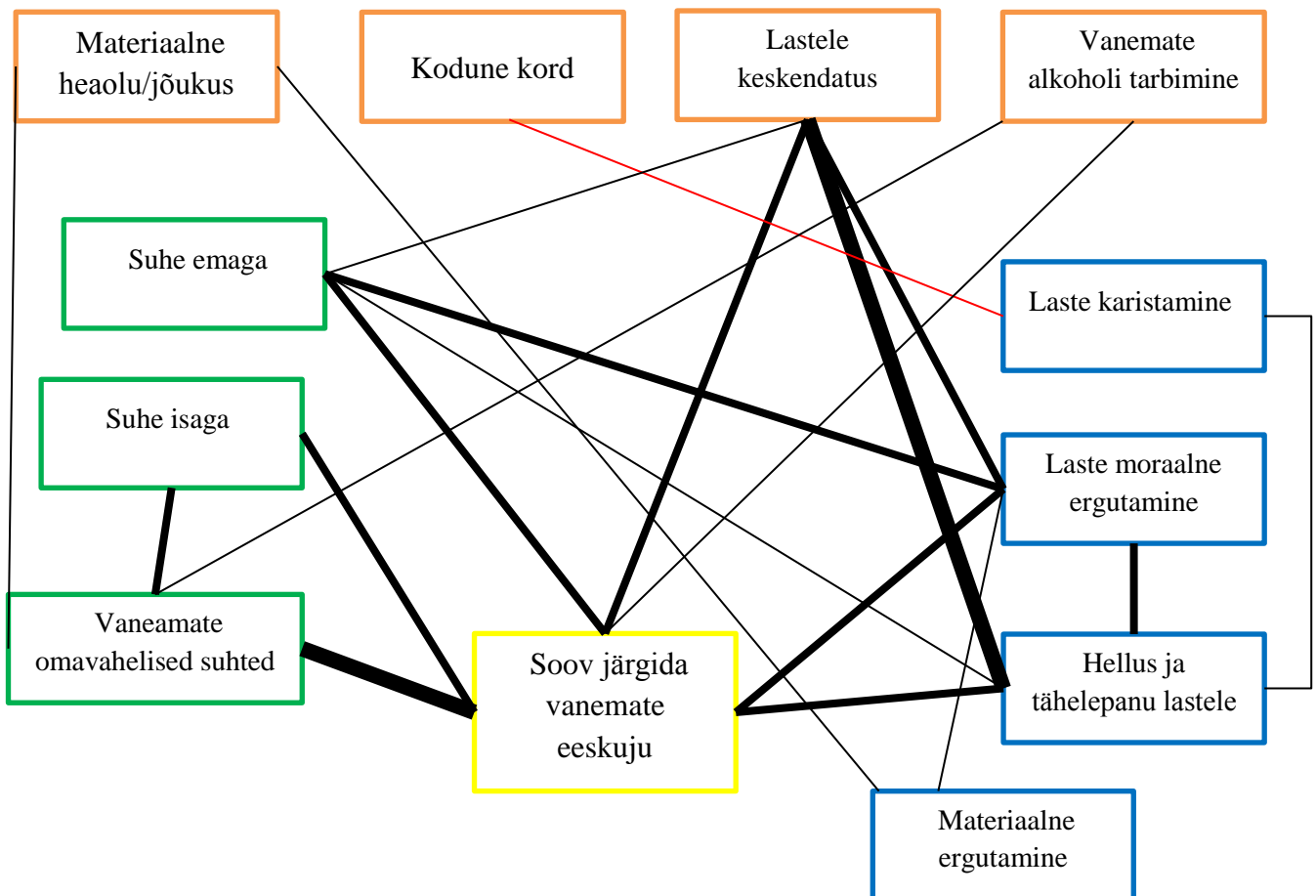
4.4. Lapsepõlvkodu atmosfääri kirjeldavate hinnangute omavahelised seosed

Erinevate vanematekodu atmosfääri kirjeldavate hinnangute omavaheliste korrelatsioonide vaatamine aitab välja selgitada, millised tunnused omavahel seotud on. Võrdlesin kõikide lapsepõlvkodu puudutavate karakteristikute ning vanemate eeskuju järgimise eelistuse omavahelisi seoseid Pearsoni korrelatsioonikordaja abil (Lisa 1), mida kujutan graafiliselt joonisel 1.

Joonis 1. Lapsepõlvekodu üldhinnangute ja lapsepõlvekodu eeskujusvõtmise omavahelised seosed (r)

Üldine eluviis, Lastekasvatuse atmosfäär, Suhted perekonnas

$r > 0,5$ $0,4 < r < 0,49$ $0,3 < r < 0,39$

Tunnuste seoste negatiivne suund on märgitud punase joonega.

Joonis 1 põhjal on näha, et vanemate kodu eeskuju järgimine omab statistiliselt olulist seost vanematevaheliste suhetega ($r=0,54$). Tugev seos on veel ka vastaja suhtel isaga ($r=0,43$), suhtel emaga ($r=0,41$), tema saavutustele pööratud tähelepanu ($r=0,48$), laste keskendatuse ($r=0,42$) ning helluse ja tähelepanu jagamisega ($r=0,40$). Teiste analüüsitavate muutujatega vanemate eeskuju järgimisel statistiliselt nii olulist seost ei ole.

Ootuspäraselt on tugev korrelatiivne seos veel ka vastajale pööratud tähelepanu ja selle ootuste vahel ($r=0,51$), moraalne ergutamine omas seost lastele tsentraliseerituse ($r=0,45$) ning vanematelt saadud helluse ja tähelepanuga ($r=0,45$). Huvitaval kombel tuli tulemustest välja ka, et võrreldes teiste pereliikmetega omab vastaja suhe emaga suuremat seost tema saavutustele pööratud tähelepanu ($r=0,41$) ja vanematelt oodatud tähelepanuga ($r=0,40$). Samuti tuli korrelatsioonikordajate tableist välja, et alkoholi tarbimine on seoses vanematevaheliste suhetega ($r=0,35$) ning vanematevahelised suhetest sõltus omakorda ka vastaja ja isa vaheline emotsionaalne lähedus ($r=0,45$).

Nii praeguses kui 1972. aasta uurimuses (Tavit & Kutsar, 1978) tuli välja, et mida kindlam kord lapsepõlvkodus valitses, seda enam kasutati laste ühe kasvatusviisina nende karistamist ning seda väiksemaks hinnati enda tollaegset iseseisvust. See on ootuspärane seos, kuna laste karistamine on üks viis kodus distsipliini tagamiseks, mis omakorda eeldab laste sõnakuulelikkust, mitte isepäisust. 70-ndatel kurtsid jõukamate perede lapsed veidi enam helluse ja tähelepanu vähesuse üle, kuid käesolevas uurigus pole see seos nii tugev. Sarnaselt varasemate tulemustega selgus ka nüüd, et laste hea sõnaga moraalne ergutamine sõltus nende keskendatuse astmest. Kõige märkimisväärsemaks sarnasuseks oli aga mõlema ajaperioodi vanematevaheliste emotsionaalsete suhete seos peaaegu kõigi perekonnaelu karakteristikutega, eriti aga kodu eeskujuks võtmisega laste poolt. Mida paremad olid vanemate omavahelised suhted, seda suurema tõenäosusega võetakse oma kodu loomisel nendest eeskuju. Lapsed näevad oma vanemate omavahelist käitumist, suhtumist ja tundeid ning teavustavad, et nende suhtlemis- ja käitumismustrid avaldavad mõju ka lastele (Utting, 2007).

4.5. Millest sõltub vanemate eeskujude järgimine oma kodu loomisel?

Selleks, et välja selgitada, millist kodumudelit noored täiskasvanud soovivad oma pere loomisel eeskujuks võtta, tuleks kontrollida, millistest lapseõlvekodu karakteristikutest vanemate eeskujude järgimine kõige enam sõltub. Selleks võtan vanemate eeskujude järgimise sõltuvaks muutujaks prognoosides seda erinevate lapseõlvekodu atmosfääri kirjeldavate tunnustega. Tulemuste põhjal püüan näidata, et millised lapseõlve elukeskkonna tingimused võivad noorte pereloomet kõige enam mõjutada.

Tabel 7. Regressioonianalüüsi tulemused: vanemate eeskujude järgimine

	Standardiseerimata koefitsiendid	P
Vabaliige	-1,235	0,001
Jõukus	-0,004	0,935
Kord	0,088	0,153
Alkoholi tarbimine	0,164	0,004
Tähelepanu	0,190	0,043
Iseseisvuse piiramine	0,055	0,341
Karistus	-0,020	0,695
Moraalne ergutamine	0,135	0,034
Materiaalne ergutamine	0,033	0,555
Helluse puudus	0,024	0,692
Suhted isaga	0,134	0,001
Suhted emaga	0,082	0,132
Suhted õe/vennaga	0,085	0,074
Vanematevahelised suhted	0,287	0,000

Sõltuv muutuja: „Vaadates tagasi oma lapseõlvele, kuivõrd sa soovid oma perekonnas järgida vanemate eeskujude?“

$R^2 = 0,525$; $R^2_{adjusted} = 0,499$; $F = 20,090$; $p = 0,000$; $n = 324$

Vanemate eeskujude järgimist mõjutavaid tegureid on võimalik vaadata lineaarse regressiooni mudeli kaudu (Tabel 7). See mudel on statistiliselt oluline ($p=0,00$) ning hea kirjeldatuse tasemega ($R^2=0,53$). Tulemuste põhjal võime väita, et see, kas soovitakse oma perekonnas järgida vanemate eeskujude, on statistiliselt olulisel määral positiivses seoses vanemate alkoholitarbimise harjumustega, vastaja ja isa vaheliste suhetega ning vanemate omavaheliste suhetega. Sellest võime järeldada, et vanemliku eeskujude järgimisel avaldavad

kõige enam mõju just perekonnaliikmete vahelised suhted ja alkoholi tarbimine. Mida soojemad omavahelised suhted, seda enam soovitakse järgida oma perekonnas sarnaseid käitumismalle. Lapsed seavad oma ootused ja nägemuse abielust selle järgi, millised on olnud nende vanemate omavaheline läbisaamine (Rich, Riley & Lawler, 2003). Alkoholi tarbimisel on tulemustele aga vastupidine mõju. Mida rohkem seda perekonnas esineb, seda vähem soovitakse sarnast peremudelit eeskujuks võtta. Alkoholi tarbimise harjumustel on omakorda ka negatiivne mõju peresisetele suhetele. Liigtarbimine võib põhjustada liikmete vahel konflikti, vägivalda, sobimatuid kasvatusviise, laste väärkohtlemist või hooletusse jätmist, perekonna lagunemist, rahalisi ning õiguslikke probleeme või ka alkoholisõltuvusega seotud terviseprobleeme (Pickens *et al*, 2001).

Arutelu ja kokkuvõte

Käesoleva töö eesmärgiks oli vastajate hinnangute põhjal selgitada välja peamised perekondlikud tegurid, millel on oluline seos nende enda peremudeli kujunemisega. Sarnane ülesehitus 1972. aastal läbi viidud uurimusega võimaldab praeguseid andmeid tollaegsete tulemustega võrrelda ning seaduspärasusi leida, Järgnevalt esitan oma uurimuse põhileiud uurimisküsimuste kaupa.

1. Uurimisküsimus: Kuidas hindavad noored täiskasvanud oma lapseõlvekodu?

Noorte täiskasvanute hinnangute põhjal oma lapseõlvekodule selgus, et vastajate seas olid kõige enam levinud perekonnad, kelle kodudes valitses üsna kindel kord, suur lastele keskendatuse aste ning küllaltki head suhted laste ja vanemate vahel. Üle poole küsitluses osalejatest soovivad mõningal määral selliseid mustreid ka enda tulevases perekonnaelus järgida.

Üldise eluviisi erinevatest aspektidest hindasid uurimuses osalejad materiaalsel heaolu ja vanemate alkoholi tarbimisharjumusi üsna heaks, kuna probleeme esines vaid ligikaudu veerandil kodudest. Lapsed olid enamikes peredes tähelepanu keskmes ning kodust korda hinnati pigem leebeks. Laste kasvatamisel olid äärmuslikud harjumused pigem harvaesinevad. Lastele kehtisid enamasti mingisugused reeglid ja piirangud ning rikkumiste korral rakendati mõõdukat karistamist. Lapsi motiveeriti tunnustuse ja hea sõnaga enam kui materiaalsel vahenditega. Ligikaudu pooled vastanutest hindasid tähelepanu ja hellust piisavaks ning pooled puudulikuks. Perekonnasisesed suhted olid pigem soojad ja südamlikud, kuid vanemate omavahelist ja enda suhet isaga hinnati veidi jahedamaks kui teiste liikmete vahel.

2. Uurimisküsimus: Millist kodu soovitakse hinnangute põhjal enda pere loomisel eeskujuks võtta?

Uuringutulemuste põhjal saab väita, et kõige enam soovitakse lapseõlve kodumudelit eeskujuks võtta sellistest peredest pärit noorte seas, kelle enda suhe vanematega ning vanemate omavahelised suhted on olnud soojad ja südamlikud, kellele osutati piisavalt tähelepanu ja hellust, keda ergutati saavutuste puhul neid hea sõnaga ning kelle vanemad tarbisid alkoholi pigem harva ja mõõdukalt.

Üldiste eluviiside seas omas kõige enam mõju lastele keskendatus ja vanemate suhted alkoholiga. On loogiline järeldada, et mida vähem saadi lapseõlves oma vanematelt tähelepanu, seda rohkem sellest puudust tuntakse ning soovitakse oma lastele enamat pakkuda. Alkoholi liigtarbimine toob perekonda aga paratamatult nii majanduslikke kui sotsiaalseid probleeme, mille tõttu soovitakse oma tulevikukodus sarnaseid mustreid vältida. Uuringus osalenud noorte hinnangute põhjal on materiaalsel heaolul ja jõukusel vanemate eeskju järgimise sooviga olemas küll seos, kuid see pole märkimisväärselt suur. Tõenäoliselt on majanduslik olukord olulisem vaid vaesemast perest pärit vastajatele. Puudust kannatanud laste seas võib esineda teistega võrreldes sagedamini emotsionaalseid ja käitumuslikke probleeme, näiteks agressiooni, tülinorimist, ärevust, endassetõmbumist või depressiooni (Brooks-Gunn & Duncan, 1997) ning tõenäoliselt soovitakse oma lastele teistsuguseid väljavaateid. Need, kes on üles kasvanud külluses, on sellise keskkonnaga harjunud ning ei pea seda märkimisväärselt tunnuseks, mis tulevast pereelu mõjutada võiks.

Kasvatuseviisidest olid vanemate eeskju järgmisel olulised vastajale osutatud hellus ja tähelepanu ning tema saavutuste hea sõnaga tunnustamine. Tõenäoliselt tuleneb see lapse tunnetusest, kui oluliseks ta ennast perekonnas pidas. Sõltuvalt saadud tähelepanust soovitakse ka enda lapsi kasvatada samas vaimus või pakkuda neile enamat kui ise kogeda õnnestus. Mõningaselt määral on olemas seos ka laste raha ja kingitustega ergutamisel. Järelikult oli vastajate seas noori, kes materiaalsel premeerimist motiveerivaks peavad.

Uurimistulemustest selgus, et kõikide pereliikmete omavahelised suhted mõjutavad vähemal või suuremal määral noore peremudeli kujunemist. Laste omavaheline suhtlus mõjutas vanemate eeskju järgimise soovi kõige vähem. Vastaja suhe isaga omas eeliistusele veidi suuremat seost kui suhe emaga. Tõenäoliselt avaldab suhe isaga üldisele rahulolule suuremat mõju selle tõttu, et laste ja ema vahelised suhted tavaliselt stabiilsemad. Kõikidest lapseõlvekodu karakteristikutest omas kõige enam mõju vastaja vanemate omavaheline

läbisaamine. Nende oskus üksteist armastada, toetada ja omavahel kommunikeerida avaldab positiivset mõju ka nende järeltulijatele (Goldberg & Carlson, 2014).

3. Uurimusküsimus: Kuidas on noorte hinnangud võrreldes 1972. aasta uurimusega aja jooksul muutunud?

Võrreldes 1972. aastaga on käesoleva uurimuse hinnangute põhjal paranenud perede majanduslik olukord ning ilmnenud veidi leebem kodune kord ja karistamisharjumus. Lastele lubatakse võrreldes varasemaga rohkem iseseisvust ja hinnangute põhjal tundub, et pereliikmetevahelised suhteid olid 70ntatel soojemad kui tänapäeval.

Kahe uurimuse võrdluses tuli kahe ajaperioodi vahel ette ka mitmeid tulemuste kordusi. Olulisimaks neist võib pidada perekonnaliikmete vaheliste suhete seost vanemate käitumiste eeskujuksvõtmisega laste poolt. Mõlemal ajaperioodil olid vanemate omavahelised suhted vastaja eelistuste oluliseks mõjuallikaks. Mõlemas uurimuses selgus ka, et kindlama korraga kodudes lubati lastele veidi vähem iseseisvust ning kasutati tõenäolisemalt ühe kasvatusvormina karistamist. Laste saavutusi tunnustati hea sõnaga enam nendes perekondades, kus oldi ka üldiselt enam lastele keskendunud.

Kokkuvõtvalt võib saadud tulemuste põhjal öelda, et nii elu- kui kasvatusviisid omavad seost lapse kodu- ja peremudeli kujunemisele, kuid kõige enam mõjutavad peremudeli kujunemist peresisesed suhted. Vanemate eeskuju soovitakse järgida rohkem nende noorte seas, kelle vanemate vahel on olnud harmooniline ja üksmeelne suhe, ning vältida nende seas, kes on pärit vaenulikust keskkonnast.

Kasutatud allikad

- Ainsworth, M. D. S., & Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American Psychologist*, 46, Lk. 331-341
- Amato, P. (1993). Children's adjustment to divorce: Theories, hypotheses, and empirical support. *Journal of Marriage and the Family*, 55, Lk 23-38
- Amato, P. R. (2000). The Consequences of Divorce for Adults and Children. *Journal of Marriage and Family*. Vol 62, No. 3. Lk 1269-1287
- Arnett, J. J. (2000). Emerging Adulthood: A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties. *American Psychologist*, lk 469-479
- Avaste, A. (2012). Noorukiea sotsiaalmajandusliku staatuse ja koolikogemuste mõju haridusele ja ühiskondlikule kuuluvusele noores täiskasvanueas. Seminaritöö. Tartu Ülikool, Psühholoogia instituut
- Axinn, W. & Thornton, A. (1996). The Influence of Parents' Marital Dissolutions on Children's Attitudes Towards Family Formation. *Demography*, Vol. 33, No. 1, Lk. 66-81
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. New York : General Learning Press
- Baumrind, D. (1991). The Influence of Parenting Style on Adolescents' Competence and Substance Use, *Journal of Early Adolescents*. Vol. 11. No. 1, Lk. 56-95
- Bower, G. H. (1981). Mood and Memory. *American Psychologist*. Vol. 36, Lk. 129-148
- Bowlby, J. (1969). Attachment. Attachment and loss: Vol. 1. Loss. New York : Basic Books.
- Brooks-Gunn, J. & Duncan, G. J. (1997). The Effects of Poverty on Children. *The Future of Children: Children and Poverty*, Vol. 7, Lk. 55-71.
- Carr, A. (2000). Family Therapy: Concepts, Process and Practice. New York : Wiley, p. 1, lk 3-47

- Chess, S., Thomas, A. & Birch, H.G. (1966). Distortions in Developmental Reporting Made by Parents of Behaviorally Disturbed Children. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*. Vol 5, Lk. 226- 234
- Chrisholm, L., Hurrelmann, K. (1995). Adolescence in modern Europe: Pluralized transition patterns and their implications for personal and social risks. *Journal of Adolescence*, 18, lk. 129-158
- Dobbs, T. (2007). What Do Children Tell Us About Physical Punishment as a Risk Factor for Child Abuse? *Social Policy Journal of New Zealand*. 30. Lk 145-162
- Erikson, H. E. (1968). Identity: Youth and Crisis. New York : Norton, lk. 91-135
- Fricker, R. D. (2008). Sampling Methods for Web and E-mail Surveys. *The SAGE Handbook of Online Research Methods*. SAGE Publications Inc, Lk. 195-217
- Giddens, A. (1999). Runaway World: The Reith Lectures Revisited. The Director's Lectures. Lecture 4 (URL= http://www.social-sciences-and-humanities.com/PDF/ReithLecturesFamily_4.pdf vaadatud 5.1.2016)
- Goldberg, J. S. & Carlson, M. J. (2014). Parents' Relationship Quality and Children's Behavior in Stable Married and Cohabiting Families. University of Wisconsin-Madison
- Goldscheider, F. & Goldscheider, C. (1998). The Effects of Childhood Family Structure on Leaving and Returning Home. *Journal of Marriage and Family*. Vol. 60, No. 3, Lk. 745-756
- Hansson, L. (2000). The Changing Family in Estonia and Europe. *Estonian Human Development Report 2000*. 2. Lk 42-48
- Hardt, J. & Rutter, M. (2004). Validity of Adult Retrospective Reports of Adverse Childhood Experiences: Review of the Evidence. *Journal of Child Psychology*. Vol 45, No. 2, Lk. 260-273
- Hess, B. B. *et al.* (2000). *Sotsioloogia*. Tallinn: Külim. Lk. 21
- Hirsjärvi, S. & Huttunen, J. (2005). *Sissejuhatus Kasvatusteadusse*. Tallinn: Medicina. Lk. 201-202

Iacovou, M. (2011). *Leaving Home: Independence, togetherness and income in Europe*. Essex University, Institute for Social and Economic Research.

Jekielek, S. & Brown, B. (2005). *The Transition to Adulthood: Characteristics of Young Adults Ages 18 to 24 in America*. The Annie E. Casey Foundation, Population Reference Bureau, and Child Trends.

Kazdin, A. E., Moser, J., Colbus, D., Bell, R. (1985). Depressive Symptoms Among Physically Abused and Psychiatrically Disturbed Children. *Journal of Abnormal Psychology*. 94. Lk 298-307

Kinsfogel, K., Grych, J. (2004). Interparental Conflict and Adolescent Dating Relationships: Integrating Cognitive, Emotional and Peer Influences. *Journal of Family Psychology*, 18, lk 505-515

Kopko, K. (2007). *Parenting Styles and Adolescents*. Cornell University Cooperative Extension. (URL=<https://www.human.cornell.edu/pam/outreach/parenting/parents/upload/Parenting-20Styles-20and-20Adolescents.pdf> vaadatud 23.3.2016)

Kutsar, D., Kasearu, K. & Kurrikoff, T. (2012). Family Trends and Changing Parenting Practices in Estonia. *Cognition, Brain, Behavior. An Interdisciplinary Journal*. Vol XVI, No.2, lk 171-186

Kasearu, K. (2003). Kooseluvormi eelistused ja kavandatav pereloomeline käitumine. *Millist perepoliitikat me vajame?* Tartu Ülikooli Kirjastus. Lk. 38-70

Kutsar, K. (1995). Transformation in Estonia as reflected in families: Insight into social stress and poverty. Tartu Ülikooli Kirjastus. Lk. 25-26

Kasearu, K. & Kutsar, D. (2003). Perekonna ideaalkujud ja nende realiseerimise võimalikkus. *Millist perepoliitikat me vajame?* Tartu Ülikooli Kirjastus. Lk. 88-103

Kutsar, D., Tiit, E.M. (2002). Elutsükliid individuaalses ajas. *Elutingimused Eestis viis aastat hiljem*. Norbalt II. Tartu Ülikool, Rakenduslike Sotsiaaluuringute Instituut FAFO (Norra). Tartu. Lk 7-34.

- Laes, T.-L., Krusell, S., Reinomägi A. & Toros, K. (2013). Laps eri keskkondades. *Laste heaolu*. Eesti statistika. Lk. 7- 31
- Laste ja perede arengukava 2012-2020. Targad vanemad, toreda lapsed, tugev ühiskond. Sotsiaalministeerium (2011) (URL= https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/laste_ja_perede_arengukava_2012_-_2020.pdf vaadatud 11.10.2016)
- Lewis, M. (1995). Memory and Psychoanalysis: A New Look at Infantile Amnesia and Transference. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*. Vol. 34, Lk. 405-417
- Marrow, S. L. (2005). Quality and Trustworthiness in Qualitative Research in Counseling Psychology. *Journal of Counseling Psychology*. Vol. 52, No. 2, Lk. 250–260
- Mckenzie, S. K. & Carter, K. N. (2009). Are Retrospective Measures of Childhood Socioeconomic Position in Prospective Adult health Surveys Useful? *Australasian Epidemiologist*. Vol. 16, No. 3, Lk 22-24
- Minuchin, S., & Fishman, C. (1981). Family therapy techniques. Cambridge, Mass : Harvard University Press. Lk. 69-71
- Murdock, G. P. (1949). Social Structure. New York : Free press, p.1, lk 1-22
- Parsons, T. (1951). The Social System. New York : Free press, p. 5, lk 105-137
- O'Connor, T. G. & Scott, S. B.S. (2007). Parenting Outcomes for Children. London : Joseph Rowntree Foundation.
- Oukorodudu, G. N. (2010). Infuelnce of Parentind Styles On Adolescents Delinquency in Delta Central senatorial District. *Edo Journal of Counselling*. Vol. 3. No. 1. Lk 58-86
- Pullmann, H., & Allik, J. (2000). The Rosenberg Self-Esteem Scale: its dimensionality, stability and personality correlates in Estonian. *Personality and Individual Differences*, 28(4), 701–715.
- Risch, G., Riley, L., & Lawler, M. (2003), Problematic issues in the early years of marriage: Content for premarital education. *Journal of Psychology and Theology*, 31, 253-270

Segal, L. (1983). *What is do be Done About Family?* Harmondsworth, United Kingdom : Penguin, p. 13

Segrin, C., Givertz, M. & Swiatowski, P. (2014). *Family of Origin Parenting and Young Adults' Psychosocial Competencies. Functioning of Young Adults in a Changing World.* Krakow : Wydawnictwo LIBRON, Lk. 85-109

Servinski, M. (2015). *Abielud, lahutused ja elussünnid Eestis.* Eurostat: Statistics Explained. (URL= http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Marriages_and_births_in_Estonia/et vaadatud 29.3.2016)

Tavit, A., Kutsar, D. (1978). *Abiellujate Hinnangud Oma Lapsepõlvekodule. Perekonnaprobleemid III.* Tartu Riiklik ülikool. Lk. 54-85

Teachman, J. (2003). *Childhood Living Arrangements and the Formation of Coresidential Unions.* *Journal of Marriage and Family.* Vol. 65, No. 3, Lk. 507-524

Tiit, E.M. (2000). *Perekonna (leibkonna) areng ajas. Sünnimuse Dünaamika Eestis. Mõjutused, Trend ja Prognoos Euroopa Rahvastikuprotsesside Taustal. Uurimisprojekti aruanne.* Lk 13-18.

Tiit, E.M. (2003). *Eesti perede areng XX sajandi lõpus ja XXI sajandi alguses. Millist perepoliitikat me vajame?* Tartu Ülikooli Kirjastus. Lk. 12-26

Tomson, K., Merenäkk, L., Loit, H.M., Mäestu, J. & Harro, J. (2011). *The Relationship Between Serotonin Transporter Gene Promoter Polymorphism and Serum Lipid Levels at Young Age in a Longitudinal Population-representative Study.* *Prog Neuropsychopharmacol Biol Psychiatry* 35, 8. Lk. 1857-1862

Trost, J. (1993). *Family from a Dyadic Perspective.* *Journal of Family Issues,* 14, lk 92-104

Utting, D. (2007). *Parenting and the different ways it can affect children's lives: research evidence.* Joseph Rowntree Foundation. (URL= <https://www.jrf.org.uk/sites/default/files/jrf/migrated/files/2132-parenting-literature-reviews.pdf> vaadatud 23.05.2017)

Lisad

Lisa 1. Pearsoni korrelatsioonikordajate tabel

		1. Milliseks Sa hindad jõukuse ja heaolu taset oma lapsepõlvkodus?	2. Kuidas Sa hindad lapsepõlvkodus valitsenud korda / distsipliini?	3. Milliseks Sa hindad kodus alkoholi tarbimist?	4. Mil määral pöörati Sinule peres tähelepanu?	5. Kui iseseisev olid lapsena oma kodus?	6. Kuivõrd rangelt vanemad Sind karistasid?	7. Kui palju pöörati teie peres tähelepanu Sinu saavutustele?	8. Kas Teie peres premeeriti Sind saavutuste puhul raha või kingitustega?	9. Kas Sa ootasid oma vanematelt rohkem hellust ja tähelepanu?	10. Kuidas Sa hindad enda ja isa vahelisi suhteid?	11. Kuidas Sa hindad enda ja ema vahelisi suhteid?	12. Kuidas Sa hindad laste omavahelisi suhteid kodus?	13. Millised olid Sinu vanemate omavahelised suhted kodus?	14. Kuivõrd Sa soovid oma perekonnas järgida vanemate eeskjuju?
1	C	1													
	p														
2	C	,116	1												
	p	,036													
3	C	,198	,165	1											
	p	,000	,003												
4	C	,203	,178	,139	1										
	p	,000	,001	,012											
5	C	,040	-,375	-,068	-,011	1									
	p	,477	,000	,225	,848										
6	C	,110	-,335	,055	,201	,206	1								
	p	,048	,000	,320	,000	,000									
7	C	,153	,202	,207	,446	-,049	,122	1							
	p	,006	,000	,000	,000	,382	,027								
8	C	,325	,150	,105	,250	-,009	,077	,310	1						
	p	,000	,007	,059	,000	,870	,166	,000							
9	C	,167	,037	,071	,509	,082	,304	,452	,215	1					
	p	,003	,512	,204	,000	,140	,000	,000	,000						
10	C	,156	,023	,209	,207	,032	,165	,287	,112	,285	1				
	p	,007	,688	,000	,000	,576	,004	,000	,052	,000					
11	C	,113	,022	,099	,398	,144	,220	,406	,181	,399	,136	1			
	p	,042	,689	,076	,000	,010	,000	,000	,001	,000	,019				
12	C	,102	,120	,073	,250	-,012	,025	,175	,118	,252	,175	,228	1		
	p	,094	,049	,233	,000	,848	,686	,004	,053	,000	,005	,000			
13	C	,300	,159	,347	,177	-,019	,057	,262	,161	,242	,453	,205	,167	1	
	p	,000	,004	,000	,001	,728	,307	,000	,004	,000	,000	,000	,006		
14	C	,204	,172	,331	,416	-,016	,107	,475	,225	,400	,426	,408	,259	,539	1
	p	,000	,002	,000	,000	,779	,054	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	

C = Pearsoni korrelatsioon ; p = olulisuse tõenäosus

Lisa 2. Ankeetküsitlus

Bakalaureusetöö küsimustik kasvukeskkonnast ning enesehinnangust

Hea vastaja!

Palun Teilt abi Tartu Ülikooli sotsioloogia, sotsiaaltöö ja –poliitika eriala bakalaureusetöö läbiviimisel. Uuringuga soovin leida seoseid noore iseseisvat elu alustava 18-25 aastase täiskasvanu enesehinnagu ja kogetud peresuhtete vahel. Eesmärgiks on vastuste põhjal teha teoreetilisi järeldusi, millised perekonnasisesed kogemused aitavad iskul kujuneda enesekindlaks ja ambitsioonikaks ning millised kasvatusmeetodid võivad toimida vastupidiselt.

Küsimustik koosneb kolmest osast, millest esimeses soovin teada vastaja üldiseid andmeid, teine osa sisaldab lapsepõlve tagasivaatavaid küsimusi ning kolmandas osas on enesehinnagut mõõtev skaala.

Ankeediga kogutud materjali kasutatakse ainult teaduslikuks otstarbeks ning vastused on anonüümsed. Vastamiseks kulub ligikaudu 10 -15 minutit. Küsimuste korral võta minuga ühendust e-posti aadressil maarja.joesoo@gmail.com.

Täna koostöö eest!

Maarja Jõesoo

Ankeedis on 27 küsimust

Üldised andmed

1 [1]

Sinu sugu

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Naine
 Mees

2 [2]Sinu vanus *

Kirjutage vastus siia:

3 [3]

Sinu perekonnaseis

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Vallaline
- Suhtes, kuid ei ela koos
- Vabas kooselus
- Kihlatud
- Abielus
- Lahutatud
- Lesk

4 [4]

Sinu haridus

*

Palun valige **kõik** mis sobib:

- Põhiharidus
- Kutseharidus peale põhikooli
- Keskharidus
- Kutseharidus peale keskkooli
- Rakenduslik kõrgharidus
- Kõrgharidus
- Magister
- Teised:

5 [5]

Sinu amet

*

Palun valige kõik mis sobib:

- Sõjaväelane
- Juht
- Tippspetsialist
- Tehnik / keskastme spetsialist
- Ametnik
- Teenindus / müügitöötaja
- Põllumajanduse / metsanduse / jahinduse / kalanduse oskustöötaja
- Oskustöötaja / käsitöölaine
- Seadme- ja masinaoperaator / koostaja
- Lihttöölaine
- Ei tööta
- Teised:

Juhul, kui sa ei leia valikust sobivat, siis kirjuta oma vastus tühja lahtrisse.

6 [6]

Kas Sa elad vanematest eraldi?

*

Palun valige ainult üks järgnevatest:

- Jah
- Ei

7 [7] Kui vanalt lahkusid lapsepõlvkodust iseseivalt elama?

Kirjutage vastus siia:

Vasta juhul, kui Sinu eelmise küsimuse vastuseks oli "jah".

8 [8]

Kas Sa omad töökogemust?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Jah
 Ei

9 [9] Kui vanalt asusid esimesele töökohale?

Kirjutage vastus siia:

Vasta juhul, kui Sinu eelmise küsimuse vastuseks oli "jah".

10 [10]

Kas Sa oled kogenud püsisuhet, mis kestab või on kestnud vähemalt 1 aasta?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Jah
 Ei

11 [11] Kui vanalt alustasid esimest püsisuhet, mis kestis või on kestnud vähemalt 1 aasta?

Kirjutage vastus siia:

Vasta juhul, kui Sinu eelmise küsimuse vastuseks oli "jah".

Lapsepõlvkodu

Selles osas on küsimused Sinu lapsepõlves kogetud peresuhete kohta

12 [9] Kelle juures Sa üles kasvasid? *

Palun valige kõige sobivaim vastus:

	1-3 a.	4-6 a.	7-12 a.	13-16 a.	17-18 a.
Isa ja ema juures	☐	☐	☐	☐	☐
Isa ja ema juures (üks neist oli võõrasisa või võõrasema)	☐	☐	☐	☐	☐
Ema juures (isa surnud)	☐	☐	☐	☐	☐
Ema juures (isa lahkunud)	☐	☐	☐	☐	☐
Isa juures (ema surnud)	☐	☐	☐	☐	☐
Isa juures (ema lahkunud)	☐	☐	☐	☐	☐
Vanavanemate juures	☐	☐	☐	☐	☐
Sugulaste juures	☐	☐	☐	☐	☐
Kasuvanemate juures	☐	☐	☐	☐	☐
Lastekodus	☐	☐	☐	☐	☐
Iseseisvalt, omaette	☐	☐	☐	☐	☐

Märgi iga vanusevahemiku juures kõige sobivam lahter.

13 [10]

Kuidas Sa hindad jõukuse ja heaolu taset oma lapsepõlvkodus üldiselt, arvestades tolleaegsete elamistingimustega?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Me ei tundnud puudust, kõike oli külluses
- Elasime küllaltki jõukalt, erilisi muresid ei olnud
- Ei olnud jõukad, aga puudust ei kannatanud
- Aeg-ajalt oli meil majanduslikke raskusi
- Elasime pidevas puuduses

Kommenteerige oma valikut siin:

14 [11]

Kuidas Sa hindad lapsepõlvkodus valitsenud korda (distsipliini)?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Meie peres valitses range kord kõigi pereliikmete suhtes
- Eriti ranget korda ei olnud, kuid kõik pidasid kinni kehtivast korrast
- Kindlat korda ei olnud, põhiliselt tegutses igaüks oma äranägemise järgi
- Mingit korda ei olnud, igaüks tegutses alati oma äranägemise järgi

Kommenteerige oma valikut siin:

15 [12]

Mil määral pöörati Sinule peres tähelepanu?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Kogu elu keerles minu/laste ümber
- Minule pöörati küllalt palju tähelepanu
- Minule pöörati vähe tähelepanu
- Minule ei pööratud üldse tähelepanu

Kommenteerige oma valikut siin:

16 [13]

Kui iseseisev olid lapsena oma kodus?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Lapsena võisin teha ainult seda, mida vanemad lubasid
- Lapsena võisin põhiliselt teha seda, mida vanemad lubasid
- Lapsena võisin teha peaaegu kõike, mis mulle endale meeldis
- Lapsena tegin kõike, mis mulle endale meeldis

Kommenteerige oma valikut siin:

17 [14]

Kuivõrd rangelt vanemad Sind karistasid?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Karistasid rangelt (ka füüsiliselt) iga eksimuse puhul
- Karistasid iga korrarikumise puhul, kuid mitte eriti rangelt
- Karistasid vähe ja leebelt
- Ei karistanud üldse

Kommenteerige oma valikut siin:

18 [15]

Kui palju pööрати teie peres tähelepanu Sinu saavutustele?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Iga väiksema saavutuse puhul ergutati mind tähelepanu ja kiitusega
- Minu saavutustele pööрати küllalt sageli tähelepanu
- Minu saavutustele pööрати vähe tähelepanu
- Mind ei tunnustatud mitte kunagi

Kommenteerige oma valikut siin:

19 [16]

Kas Teie peres premeeriti Sind saavutuste puhul raha või kingitustega?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Jah, alati
- Jah, sageli
- Mõnikord
- Ei, mitte kunagi

Kommenteerige oma valikut siin:

20 [17]

Kas Sa ootasid oma vanematelt rohkem hellust ja tähelepanu, kui seda tegelikult oli?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Jah, sageli
- Jah, mõnikord
- Ei, mulle piisas sellest täielikult
- Ei, mind isegi koormas nende liigne hellus ja tähelepanu

Kommenteerige oma valikut siin:

21 [18]

Kuidas Sa hindad enda ja isa vahelisi suhteid?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Isaga olid väga soojad ja südamlikud suhted
- Isaga olid mul küllaltki soojad ja südamlikud suhted, kuid vahel esines teineteise mittemõistmist
- Isaga olid mul üsna külmad suhted, vahel esines sõnavahetusi
- Isaga olid mul väga külmad suhted
- Meie suhted olid vaenulikud
- Ma pole isaga kunagi kohtunud

Kommenteerige oma valikut siin:

22 [19]

Kuidas Sa hindad enda ja ema vahelisi suhteid?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Emaga olid väga soojad ja südamlikud suhted
- Emaga olid mul küllaltki soojad ja südamlikud suhted, kuid vahel esines teineteise mittemõistmist
- Emaga olid mul üsna külmad suhted, vahel esines sõnavahetusi
- Emaga olid mul väga külmad suhted
- Meie suhted olid vaenulikud
- Ma pole emaga kunagi kohtunud

Kommenteerige oma valikut siin:

23 [20]

Kuidas Sa hindad laste omavahelisi suhteid kodus?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Meievahelised suhted olid väga soojad ja südamlikud
- Meievahelised suhted olid küllaltki soojad ja südamlikud, kuid vahel esines teineteise mittemõistmist
- Meievahelised suhted olid üsna külmad, sageli esines tülisid
- Meievahelised suhted olid täiesti külmad
- Meievahelised suhted olid vaenulikud
- Olen peres ainuke laps

Kommenteerige oma valikut siin:

24 [21]

Millised olid Sinu vanemate omavahelised suhted kodus?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Nendevahelised suhted olid väga soojad ja südamlikud, valitses pidev üksmeel
- Nendevahelised suhted olid küllaltki soojad ja südamlikud, kuid vahel esines teineteise mittemõistmist ja sõnavahetusi
- Nendevahelised suhted olid üsna kõikuvad, esines nii tülisid kui ka südamlikkust
- Nendevahelised suhted olid täiesti külmad
- Nendevahelised suhted olid vaenulikud, esines vägivalda

Kommenteerige oma valikut siin:

25 [22]

Milliseks Sa hindad kodus alkoholi tarbimist?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Mõlemad vanemad tarbisid liiga palju
- Isa tarbis liiga palju
- Ema tarbis liiga palju
- Tarbiti parasjagu/mõõdukalt
- Ei tarbitud alkoholi

Kommenteerige oma valikut siin:

26 [23]

Vaadates tagasi oma lapsepõlvele, kuivõrd sa soovid oma perekonnas järgida vanemate eeskju?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Täielikult
- Osaliselt
- Väga vähesel määral
- Üldse mitte

Kommenteerige oma valikut siin:

Milline sa oled?

Loe hoolikalt tabelis olevaid väiteid ning märgi vastusevariandid, millisel määral need Sinu puhul tõele vastavad.

27 [24] *

Palun valige kõige sobivaim vastus:

	Nõustun täielikult	Nõustun	Raske öelda	Ei nõustu	Ei nõustu üldse
Suhtun endasse hästi	☐	☐	☐	☐	☐
Mu oskused on sama head kui teistel inimestel	☐	☐	☐	☐	☐
On olukordi, kus ma mõtlen, et minus pole midagi head	☐	☐	☐	☐	☐
Mulle tundub, et mu elul pole mingit mõtet	☐	☐	☐	☐	☐
Olen endaga üldiselt rahul	☐	☐	☐	☐	☐
Minus pole kuigi palju seda, mis mind rõõmustaks	☐	☐	☐	☐	☐
Arvan, et olen igati lugupeetud inimene, vähemalt võrdsel määral teistega	☐	☐	☐	☐	☐
Kõike kokku võttes kaldun tundma, et olen äpardunud	☐	☐	☐	☐	☐
Mul on palju häid omadusi	☐	☐	☐	☐	☐
Tahaks, et mul oleks rohkem eneseaustust	☐	☐	☐	☐	☐
Mul on kõrge enesehinnang	☐	☐	☐	☐	☐
Olen oma eluga üldiselt rahul	☐	☐	☐	☐	☐

Täna veelkord Teie aja ja abi eest!

01.01.1970 – 03:00

Saada ankeet.

Täname teid, et vastasite ankeedile.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Maarja Jõesoo (30.04.1989),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Noorte täiskasvanute hinnangud oma lapseõlvekodule“, mille juhendaja on Dagmar Kutsar,
  - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 01.06.2017